

ספר חנוך ב

ספרי רזי-קדש לחנוך לאיש חכם ואמן גדול אשר לקחהו ויאהבהו למשן וראה משקנות מרומים ומלכות החכמה הותרה והגדלה והנשגב ואי-המשתנה אשר לאל שדי והמשמר הנקלא מאד ותנבדד והמאיר ומרבה-העינים של משרתי וי וכשא וי הבלתי גע ומעלות והוסעות צבאות לא-בשר והמון רב של יסודות במחברת אי-מבארת ומראות שונים ושירת צבאות הכרובים לא-מבשת ואור בלי-מדה ראה בעיניו:

- א אמר חנוך בעת ההיא כֹּאשֶׁר מֵלֵאוּ לִי מֵאָה וְחֵמֶשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה הוֹלַדְתִּי אֶת בְּנֵי מִתּוֹשֶׁלַח וְאַחֲרֵי־כֵן הָיִיתִי מֵאַתְנָם שָׁנָה וּמֵלֵאוּ כָּל שָׁנֹת חַי שָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֵמֶשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה: בְּחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּיוֹם מוֹעֵד לַחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן אֲנִי חֲנוּךְ לְבָדִי הָיִיתִי בְּבֵיתִי וְאַנּוּחַ עַל־מִשְׁכְּבִי וְאִישׁוֹן: וְכֹאשֶׁר יִשְׁנִיתִי וְיַעַל עֶצֶב גְּדוֹל עַל־לִבִּי וְאַבְרָהָ בְּעֵינַי בְּשָׁנָה וְלֹא יָבִילְתִּי לְהַבִּין מִה־הָעֶצֶב הַזֶּה אוֹ מִה־יְהִי־לִי: וַיִּרְאוּ אֵלַי שְׁנֵי אַנְשִׁים גְּדוֹלִים מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא רָאִיתִי כְּמוֹתָם מִמֵּי עַל־הָאָרֶץ: וַסְּנִיחָם הָיוּ מְזֹהָרִים כְּשִׁמְשׁ עֵינֵיהֶם בּוֹשְׁרוֹת קְלַשִּׁידִים אֵשׁ מִסִּיחָם יוֹצֵאת בְּגִדֵיהֶם נּוֹצוֹת שׁוֹנוֹת לְמִרְאֵה רְגְלֵיהֶם כְּאַרְגָּמָן כְּסִיחָם מְזֹהָב מְזֹהָרֹת וַיְדִיחָם מִשְׁלַג זַבּוֹת: וַיַּעֲמֵדוּ עַל רֹאשׁ מִשְׁתִּי וַיִּקְרְאוּ־לִי בְשֵׁמִי: וְאַנִּי הִקְיֹצוּתִי מִשְׁנִיתִי וְאַרְאֵה קְהָקוֹץ אֶת־הָאֲנָשִׁים הַהֵם בְּעַמְדָם עַל גְּדִי וְאַמְהַר וְאַשְׁפֹּטֵנָה לְסִנִּיחָם וְאַשְׁחַד וּמִרְאֵה שְׁנֵי שָׁנָה מִשְׁחַד: וַיֹּאמְרוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים חֲזַק חֲנוּךְ אֵל תִּירָא אֶל־הִירְעוּלָם שְׁלַחְנוּ אֵלֶיךָ וְהַיּוֹם אַתָּה עוֹלָה

ספרי רזי-קדש לחנוך. בנוסח y: מן הספרים הנסתרים על העלאת חנוך הצדיק. ובנוסח II: ספר רזי חנוך בן ירד. נראה שפתיחה זו על תכן הספר נכתבה בידי אחד הקוראים. - ואמ. художника. ובנוסח y: книжника (=סופר). בנוסח II נוסף: וסופר. - יסודות. стихи - במחברת אי-מבארת. нескажемааго сложенія.

חלק א': העלאתו של חנוך למרום והחזרתו לארץ והעלאתו שנית (א'-י"ט).

ביום מועד לחדש הראשון. כוונתו: ראש חדש - יום מועד - היה ביום הראשון בשבוע. - שני אנשים. הם שני המלאכים שמואל ורעואל. הנקובים בשמותיהם

א ב ד

ט אֲתָנוּ הַשְּׁמִימָה: וְעַתָּה צוּ אֶל-בְּנֵיךָ וְאֶל-בְּלִבְנֵי בֵיתְךָ אֵת אֲשֶׁר
 יַעֲשׂוּ בְלִעְדֵיךָ עַל-הָאָרֶץ בְּבֵיתְךָ וְאִישׁ אֶל-יְבִקְשֶׁה עַד-אֲשֶׁר יָשִׁיבֶךָ
 י וְאֵלֵיהֶם: וְאָמַר לְשֹׁמֵעַ בְּקוֹלָם וְאֵצֶא מִבֵּיתִי הַחוּצָה וְאֶסְגֵר אֶת-
 יא הַדָּלֶת כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ אֵלַי: וְאֶקְרָא אֶל-מְתוֹשֵׁלַח וְאֶל-רְעִים וְאֶל-
 עִירֵד בְּנֵי וְאֶנִּיד לָהֶם אֶת-אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים הַנֹּסְקָאִים הַהֵם:
 ב שָׁמְעוּ בְנֵי לֹא אֵדַע אָנֹכִי אֲנִי הֵלֶךְ אוֹ אֶת-אֲשֶׁר יִקְרָה אוֹתִי:
 ג וְעַתָּה בְנֵי אֶל-תְּסוּרוּ מֵאֲחֵרֵי הָאֱלֹהִים הַתְּהַלְכוּ לִפְנֵי יְיָ וְאֶת-מִשְׁפָּחֵי
 ג תִּשְׁמְרוּ: אֶל-תִּמְקַעוּ מִתְּפִלָּה לְשִׁלּוּמְכֶם לְכָל יְמֵיכֶם יְיָ אֶת-עַמְלֵי
 וְדִיכֶם וְאֵל תִּחַסְרוּ מִמִּנְחוֹת יְיָ וְלֹא יִחַסֵר יְיָ אֶת הַמְּבִיאִים לוֹ
 ד מִנְחָה מִהוֹן-אֶצְרוּמֵיכֶם: בָּרְכוּ אֶת-יְיָ נְסִיבְכֶרֶת עֲדְרֵיכֶם וְגַם-
 ה בְּבִכְרוֹת בְּקֶרֶבְכֶם וְהִתְהַלְכוּ עֲלֵיכֶם הַבְּרָכָה לְעוֹלָם: אֶל-תְּסוּרוּ מֵאֲחֵרֵי
 י וְאֶל-תִּשְׁפְּחוּ לֵאלֹהֵי הַקָּל לֵאלֹהִים אֲשֶׁר לֹא-עָשׂוּ אֶת-הַשָּׁמַיִם
 וְאֶת-הָאָרֶץ וְאֵת שְׁאֵר הַבְּרִיּוֹת כִּי הֵם יֹאבְדוּ וְאֲשֶׁר יִשְׁתַּחֲוּ לָהֶם
 וְחֹזֵק אֶת-לְבוֹטֵיכֶם בְּיָרְאָתוֹ: וְעַתָּה בְנֵי אִישׁ אֶל-יְבִקְשֵׁנִי עַד אֲשֶׁר
 יָשִׁיבֵנִי יְיָ אֵלֵיכֶם:
 ג וְהָיָה כִּכְלוֹתִי לְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי וְיִקְרְאוּנִי הָאֲנָשִׁים הַהֵם וְיִשְׁאֲלוּנִי
 ג עַל-כִּנְסֵיהֶם וְיַעֲלוּנִי אֶל-הַרְקִיעַ הָרִאשׁוֹן: וְיַעֲמִידוּנִי עַל-הַקְּנָנִים
 וְיִלְכוּ וְיֹאמְרוּ עוֹד לְמַעְלָה אֵת הַרְוֵחַ וְלְמַעְלָה וּמִמֶּנּוּ רְאִיתִי אֶת-
 ג הָאֲנִיר: וְיַעֲמִידוּנִי בְּרִקְיעַ הָרִאשׁוֹן וְיִקְרְאוּנִי יְיָ רַב מֵאֵד גְּדוֹל מִיָּם-

יא לקמן י"א פ"ח. - השוה ספר הישר: ואלה תולדות חנוך מחושלה ואלישוע ואלימלך
 בנים שלשה ואחיותיהם מלכה ונעמה. - רעים. perama. השוה ברא' י' ז' רעמה=
 בע' Réyμα. - עירד. гаидада (=עידד, וכן י"א ו'). וכן בע' לברא' ד' י"ח עירד=
 Γαιδάδ (ובפש' עירד). ויש להעיר שעירד (ע' בראשית שם) הוא בנו של חנוך בן קין.
 ג הרקיע הראשון. השוה חגיגה י"ב ב' (ושאר המקורות ע' בפירושו של תיאודור
 לביר 45): שבעה [רקיעים] ואלו הן (הוא מונה אותם מלמטה למעלה). וילון רקיע
 שחקים זבול מעין מכון ערבות. וילון אינו משמש כלום (וכן בצוואת לוי ג') אלא נכנס
 שחרית ויוצא ערבית (השוה סדר רבה דבראשית בבתי מדרשות של ווירטהיימר א', סימן
 ל"ב: וילון דומה לפרגוד של משי שמכסין אותו ובשעה שהוא יוצא מעבירין אותו.
 כך וילון בשעה שיעלה עמוד השחר ותצא חמה לְשֹׁמֵעַ עולה ומכסה פני רקיע ראשון
 מפני גלגל חמה, וכשתכנס חמה מעבירין אותו כדי שתעלה לבנה כוכבים וכל מזלות
 לְשֹׁמֵעַ בעולם) ומחדש בכל יום מעשה בראשית, שנאמר [ישע' מ' כ"ב] הנוטה כדק
 שמים וימתחם כאהל לשבת. והשוה ברכות נ"ח ב' וילון הוא דמקדע דמגלגל ומיחזי
 גהורא דרקיעא. והוא שנקרא שמים, ע' ביר' ו' ו' ברקיע השני שהוא למעלה
 ג-ג מן השמים - הר"ח... האויר. (=ἀήρ) вѣдоуx...аер (ע' לקמן י"א פ"ט). - ים
 רב מאד. לפי צוואת לוי ב' נמצא אותו ים בין (ἀνάμεσον) רקיע ראשון לשני. -

ד הארץ: ויעבירו לסני את-ראשי משטרי הכוכבים ושריהם ונראוני
 מאתים מלאך המשלים על-הכוכבים ובגן השמים והם מעופפים
 ה בקנפיהם והולכים מסביב לקל-השמים: ושם ראיתי אוצרות השלג
 והקרח והמלאכים המחזיקים את-אוצרותיהם הנזראים ואוצרות
 ו העננים אשר משם נצאו וקאו: ונראוני את-אוצרות השל קשמן
 ונת ומראה צבעו בקל-סרטי האדמה ויותר מזה ואת-המלאכים
 השומרים על-אוצרותיהם ובקנרם אותם ובקתתם:

ד וישאוני האנשים ההם ויעלוני אל-הרקיע השני ונראוני נארא
 ב משקה גדולה מחשכת הארץ: ואביט שם אל-האסורים בקבולים
 ג התלונים ושמורים מחכים למשפט קל-מדה: והמלאכים ההם
 מראיהם חשך מחשכת הארץ והם בוכים בקל-שעה בלי-הפוגות:
 ד ואמר אל-האנשים אשר היו עמדי מדוע אלה נענים בלי-חשך:
 ה וישיבוני אלה הם האנשים אשר קרו מאחרי יי לא שמעו למצות
 ונלכו בשרירות לבם ונסורו הם ושרם והנתונים ברקיע השמישי:
 ו ונהמו מצי להם מאד והמלאכים ההם השתחוו לי ויאמרו אלי
 ז איש האלהים התפלל לנו אל יי: ואען אליהם ואמר מי אני
 בן-תמותה אשר אתפלל למלאכים מי יודע אנה אלך בנששי ואת
 אשר יקרני או מי יתפלל-לי:

ה וישאוני משם האנשים ההם ויעלוני אל-הרקיע השלישי
 ב ונעמידוני בתוך הגן: (ואביט משם למטה נארא) את-המקום ההוא
 לא נספר טובו נארא את-קל-העצים פורחים נסה וסרנים בשל
 ורית ניחות לו וקל-מאכלים מביאים ורית ניחות הם שופעים:
 ג ובתוך עץ החיים במקום בו נות יי מדי בואו לגן-עדן והעץ ההוא

ד הכוכבים. ואת השמש ואת הירח ראה ברקיע הרביעי (ע' פרק ו'). ובחגיגה י"ב ב':
 ר קיע - שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות קבועין. אבל השוה ב"ר ו' ו' איכן הן גלגל
 חמה ולבנה נתונים - ברקיע השני. שנאמר [ברא' א' י"ז] ויתן אתם אלהים ברקיע
 השמים - [ברקיע שהוא למעלה מן השמים. - פסיקתא דריכ כ"ט]. - השמים. כלו
 ה- הכוכבים. - לפי ייג ייח-כ"א ראה שם יותר מאשר נאמר כאן. -

ד לפיה ע' ז' ה' ואילך. וכן ליט-מ' ועיג-ע"ו. - מכל מקום משמע מסיפורו (לקמן
 ז' י"א. והשוה חנוך א' י"ב-ט"ו) שהתפלל בעדם. אלא שלא הועילה תפלתו לבטל
 את גזר דינם. -

ה בתוך הגן. по сръд породи. על הגן ע' דברי ה' לקמן י"א מ"ד וע"א ודבריו
 ג-ג של חנוך ייג ליב. - החוספת בפ"ב היא לפי גוססח II. - ובתוך. ע' ברא' ב' ט'. והשוה

לא יתאר טובו ורית ניתוחו ונסה הוא מקל-נקרא מסביבו מראהו
 זקב ואדם וקצין האש הוא ומכסה את-קל-הגן וכו' מקל-העצים
 ד השתולים ומקל-הפרות ושרש לו בגן בקצה הארץ: ונדרגן הוא
 ה בין הסלוף ואי-הסלוף: ושני מעגנות יוצאים האחד שוטף רבש
 וקלב ונהשניו שמן גזון ונקרדים הם לארבעה ראשים סובבים
 ושקטים הם והולכים ונקנסים לתוך נדרגן בין הסלוף ואי-הסלוף
 ומשם יצאו ונקרדו לארבעים חלק והולכים הם על-הארץ ומחלכם
 ו בסבובם בשאר יסודות הרוח: ואין שם עץ ששוד-שרי וקל-עץ
 ז עשה שרי טוב וקל-המקום מברך: ושאל מאות מלאכים מאירים
 מאד והם שומרים לגן ובקול בל-הפונות ובשינה יקה עובדים
 ח-ם הם לגן קל-הימים: ואמר מה-שוב המקום הזה: ויאמרו אלי
 האנשים ההם חנוך המקום הזה הוכן לצדיקים אשר נשאו קל-
 הסגרים בתייהם מן-המקרים לנשיותם שרו ומן השקר את-עיניהם
 הסבו ויעשו משפט צדק מלהקם נתנו לרעבים וערמנים פשו קוד
 ונוקלים הקימו ולעשוקים ויתומים עזרו ותמימים הלכו לפני יי
 י ולו לבד עבדו להם הוכן המקום הזה נחלת עולם: ויוליכוני
 האנשים ההם לסאת צפון ושם הראוני מקום נורא מאד קל-נגע
 וענוי במקום ההוא חשך נורא וענן בלתי מאיר ואין-שם אור
 ואש-חשכה בערת תמיד ונהר-אש משך בקל-המקום ההוא פה
 יא אש ושם קרח צרב ומקדר: וקמי-קלא קשים מאד ומלאכים דחקים
 יב בלי רחמים ונשאים הם נשק קשה ומענים הם באקוריות: ואמר אוי

ספר היכלות (בס' מרכבה שלמה. ירושלים תרמ"ה. ט' ב'): ביום שטרדו הקביה לאדם
 הראשון מגן עדן היתה שכינה שורה על כרוב תחת עץ החיים. - ומכסה את
 כל-הגן... השוה פרק גן עדן (במחזור ויטרי עמ' 736): ועץ חיים באמצע וגופו מכסה
 על כל גן עדן. ויש בו שמונה מאות מטעמים. ואין זה דומה לדמותו של זה ולא טעמו
 של זה כטעמו של זה ולא ריח זה דומה לריחו של זה. - בין החלוף ואי-החלוף.
 ד
 ח כוונתו: בין עולם שלמטה לבין עולם של מעלה. - ארבעה נהרות אלו עברו אל הקוראן
 מ"ז ט"ז-י"ז. אלא ששם נתחלף נהר השמן בנהר מים בלי ריח רע (غير آس). והשוה
 פרק גן עדן (במחזור ויטרי. שם): וכל חופה וחומה מושכין ממנה ארבעה נהרות. אחד
 של חלב ואחד של יין ואחד של אפרסמון ואחד של דבש. - על טיבם של הצדיקים
 והרשעים ע' נאומו של חנוך לקמן י"ג ליה ואילך. - על גיהנם ע' לקמן י"ג כ"ד-ל"א
 בנאומו של חנוך. על הכנת המקומות בגן עדן ובגיהנם קודם הלידה י"ג ע"ז. - פה
 אש ושם קרח. השוה סדר רבה דבראשית י"ז: ושאל חציה אש וחציה ברד ורשעים

י' אוי מה-נורא המקום הזה: ויאמרו אלי האנשים חנוך המקום הזה
 הוכן לךשעים לטני האלהים העושים רעות עלי-ארץ קשמים
 קסמים נחוש-שרדים המתהללים במעשיהם הרעים הנגבים נשיות
 אדם בסתר ומדבאים שגיים וגזלים את-רכושם והם מעשירים
 מרכוש אחרים בקמסם אותם ואשר בקתם להשביע זמיתו קרעב
 ואשר בקתם להלביש יוציאו עירמים והם לא ידעו את-בוךאם
 ומשמתחיים לאלהים אין בהם רוח אלהי הקל והם פסילים ומשתחווים
 למעשי-ידיהם הנתקבים לכל-אלה הוכן המקום הזה נחלת עולם:
 ויקחוני האנשים ההם ויעלוני על-הרקיע הרביעי ויראוני שם
 ב-להמקלבים והמעבדים וכל קרני אור השמש והירח: ואמד את-
 סהלקיהם ואחשב את-אורם וארא והנה לשמש אור פי שבקה
 מאשר לגרם: ונארא את-סבוקם והמרקבה אשר בה ילך כל-אחד
 קרוח הולכים הם במהירות נקלאה מאד ואין להם מנוחה יומם
 ולילה בקתם ובשוקם: וארקעה כוכבים גדולים ולכל בוכב
 תחתיו אלה פוכב הולכים לימין השמש וארקעה לשמאלו ולכל
 בוכב תחתיו אלה וקלם מקסרם שמונת אלקים והם הולכים עם-
 השמש תמיד: ומליכים אותו ביום חמשה עשר רבוא מלאכים
 וכלילה אלה מלאך ולכל-מלאך שש קנאים והם הולכים לפני
 המרקבה ואש נוטנים לו מאה מלאך: ורוחות פורחים בדמות שני
 עופות האמד קצין תיל והשני קצין נחש-נחשת שניהם שני ארנה

שבתוכה כשהם יוצאים מן האש לוחץ אותם כרד וכשיוצאים מן הברד דולק אותם האש. -
 העושים על הארץ רעות. בנוסח II: נגד הסבע ניאוף והוא קלקול הילדים... כמעשה
 סדום... המתהללים במעשיהם הרעים בגנבה בשקר בלשון הרע בקנאה בנטירה
 בניאוף ברצח... ומשתחווים לאלהים אין בהם רוח אשר לא יראו ולא ישמעו
 אלהי הבל. -

הרקיע הרביעי. לפי חגיגה י"ב ב' הוא זבול שבו ירושלים ובית המקדש
 ומזבח בני ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן. - והמרכבה. השוה פרקי
 ר' אליעזר הגדול ר': החמה רוכב במרכבה ועולה מעוטר כחתן. - ואש... בנוסח II:
 ומאירים ומחממים את השמש מאה מלאכים. - כחול. החול נזכר עוד בחזון ברוך
 היווני פרק ז' והוא עוף אגדי שלא אכל מעץ הדעת ולפיכך נשאר בן אלמות (ע' ב"ר
 י"ס ה'). גראה שנקרא בשם זה על שם מרוץ תקופת הזמנים (השוה בערבית -JL). הרבה
 יש על החול (Phoenix, Φοίνix) בספרות היוונית והרומית. הירודוטוס (II, 73) הקדיש לעוף
 הקדוש פרק מיוחד, שהוא מתחיל בזה הלשון: „אני לא ראיתיו רק בציוור. ובאמת, לפי
 דברי בני היליאופוליס, הוא בא למצרים לעתים רחוקות. פעם בחמש מאות שנה. עוף זה

הַרְגֵּלִים וְהַגֵּב וְהָרֹאשׁ קָשָׁל לְוַתֵּן מִרְאֵיהֶם אֲרוֹמָן בְּקִשְׁתֵּי הַעֲגִיבִים
 וְגַלְמֵי תִשָּׁע מֵאוֹת מִדּוֹת כְּנָסִיָּהּ כְּנָסִי מִלְּאֲכִים וְלִקְל־אֶחָד מֵהֶם
 שְׂתִים עֶשְׂרֵה כְּנָסִים וְהֵם מוֹלִיכִים מִרְכַּבַּת הַשָּׁמֶשׁ וְנוֹשְׂאִים טַל
 ז חם: וְכֹאֲשֶׁר יַעֲזֶה לָּהֶם אֱלֹהִים כֵּן יִסְבּוּ וַיּוֹרְדִים וְעוֹלִים הֵם בְּשָׂמִים
 ח וְבָאֲרֵץ בְּאוֹר קְרִנֵיהֶם וְנִרְצִים הֵם בְּלִי־הַרְרָף): וַיִּשְׂאוּנִי הָאֲנָשִׁים הַהֵם
 לְמוֹרַח הַרְקִיעַ הַהוּא וַנִּרְאוּנִי אֶת־הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר מֵהֶם יָצָא הַשָּׁמֶשׁ
 לְעִמּוֹת מְזֻמָּנוֹת וְלִפִּי תְּקוּפַת הַיָּרֵחַ כְּל־הַשְּׁנָה וְלִפִּי מִקְסַר הַשָּׁעוֹת
 ט בַּיּוֹם וּבְלִילָהּ: וְאָרָא שְׁשֵׁה שְׁעָרִים גְּדוֹלִים שְׂתוּחִים וְלִקְל־שַׁעַר
 שְׂשִׁים וְאֶחָד אֶקְטָדִין וְרִבַּע הָאֶקְטָדִין הָאֶחָד וְאָמַר בְּרָאוּי וְאָבִין
 אֶת־נְדָלָם הָרִב וּבָהֶם יָצָא הַשָּׁמֶשׁ וְהַלֵּךְ לְמַעַרְב וְהַשְׁתַּמָּה וְהַלֵּךְ
 י כְּכִל־הַחֲדָשִׁים: וּבְשַׁעַר הָרֹאשׁוֹן יָצָא שְׁנַיִם וְאֶרְבָּעִים יוֹם וּבְשַׁעַר
 חֲמִשָּׁה וְשָׁלְשִׁים יוֹם וּבְשָׁלִישֵׁי חֲמִשָּׁה וְשָׁלְשִׁים יוֹם וּבְרִבְעֵי חֲמִשָּׁה
 וְשָׁלְשִׁים יוֹם וּבְחֲמִישֵׁי חֲמִשָּׁה וְשָׁלְשִׁים יוֹם וּבְשִׁשֵׁי שְׁנַיִם וְאֶרְבָּעִים
 יוֹם וְעוֹד יָשׁוּב לְאַחֲרָיו מִן הַשַּׁעַר הַשְּׁשִׁי לִפִּי תְּקוּפַת הַיּוֹמִים
 וְכֹא דָרַךְ הַשַּׁעַר הַחֲמִישִׁי חֲמִשָּׁה וְשָׁלְשִׁים יוֹם דָּרַךְ הַשְּׁנִי חֲמִשָּׁה
 וְשָׁלְשִׁים יוֹם וְכֵן יִכְלוּ יָמֵי כְּל־הַשְּׁנָה לִפִּי מִסּוּר אַרְבַּע הַעֲתִים:
 יא וְעוֹד הַעֲלוּנִי הָאֲנָשִׁים הַהֵם לְמַעַרְב הַרְקִיעַ וַנִּרְאוּנִי שְׁשֵׁה שְׁעָרִים
 גְּדוֹלִים שְׂתוּחִים לִפִּי תְּקוּפַת שְׁעָרֵי הַמּוֹרַח לְעִמְתָּם אֲשֶׁר בָּהֶם
 יִשְׁקַע הַשָּׁמֶשׁ וְלִפִּי מִקְסַר הַיָּמִים שָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה וְרִבַּע
 יב כֵּן יִשְׁקַע בְּשַׁעַרֵי הַמַּעַרְב: וְכֹאֲשֶׁר יָצָא מִשַּׁעַרֵי הַמַּעַרְב וְלָקְחוּ
 אַרְבַּע מֵאוֹת מִלְּאָךְ אֶת־עֲטָרָתוֹ וַיִּנְשְׂאוּהָ אֶל־אֱלֹהִים וְאֶת־הַשָּׁמֶשׁ

בא. כך הם אומרים, כשימות אביו. גדלו ומראהו החיצוני כך הוא, אם רק מציירים אותו בדיוק: צבע נוצות החול קצתו זהב וקצתו ארגמן (purpureus, ע' פליניוס 2, N. H. XX), לפי גדלו ובנין גופו ידמה ביותר לנשר. הם מיחסים לחול פעולה זו, שאין אני מאמין: כאילו הוא הולך מארץ ערב אל מקדש השמש [שבהיליאופוליס] ומביא שמה את אביו כשהוא מונח בתוך זפת של בשם ושם הוא קוברוהו... לפי טאציטוס (Ann. VI, 28) אין לו לחול חבר בעולם (unus in terris). הפייטן היהודי יחזקאל אומר (V, 10) שקולו של החול הוא נעים מכל (φωνήν δὲ πάντων εἶχεν εὐπρεπεστάτην). וכן אומר Pseudo-Lactantius שקולו הוא נפלא וצלצוליו אין לתאר (de Poenice 46). ויש סבורים - ונראה שסברה נדחית היא - שהחול מוזכר באיוב כ"ט י"ח. - כנחש-נחשת. Χαλκιδρία, והוא מן הכתוב לקמן בפיי"ד. - שתיים עשרה כנפים. השוה פרקי דר"א י"ג והיה סמאל השר הגדול שבשמים וחיות ושרפים משש כנפים וסמאל משתיים עשרה כנפים. - התוספת בסוף פסוק ז' היא לפי גוסט II. - ששה שערים במזרח וששה במערב. השוה י"א נ"א-נ"ג בדברי ה' על י"ב החיות, ודברי חנוך י"ג י"ד-ט"ז. - ולקחו... את עטרתו. כלומר

יג יסבו עם-מרכבתו וקבר בלי-אור שבע שעות הלילה: ובשעה
 השמינית בלילה יביאו המלאכים ארבע מאות מלאך את-העטרה
 יד ועפרוהו: ושרו הנסודות הנקראים חיל ונחש-הנחשת והשיק בל-
 טו עוף בקנשו ושמחו לקראת נותן האור ושרו בקולותיהם: וקא
 טז נותן האור ונתן אור לבריאתו: ונראוני את-השבון מהלך השמש
 יז והשערים אשר בהם יבא ויצא: והשערים האלה גדולים הם אשר
 יח ברצם אלהים לשעות השנה כי על-כן השמש בריאה גדולה הוא:
 ועוד השבון של והשמשו הראוני האנשים בהם וכל-המחלבים
 ט המעקרים ושרי הנצח הגדולים שנים עשר למזרח אשר בהם
 יט יבא ויצא והשמשו לעתים רגילות: בשער הראשון יבא ימים שלשים
 ואחר למקמות השמש כמשפט בשער השני ימים שלשים וחמשה
 כ כמשפט בשלישי ימים שלשים כמשפט ברביעי ימים שלשים
 כמשפט בחמישי ימים שלשים ואחר שלא כמשפט בששי ימים
 שלשים ואחר כמשפט בשביעי ימים שלשים כמשפט בשמיני ימים
 שלשים ואחר שלא כמשפט בתשיעי ימים שלשים ואחר כמשפט
 כ בשנים העשר ימים עשרים ושנים כמשפט: וכן בשערי מערב
 לפי הסבוב ולפי המספר אשר בשערי המזרח כן ילך והשלים
 כא את-השנה: לשנת-שמש ימים שלש מאות וששים וחמשה ורבע
 היום האחר ולשנת הירח שלש מאות וששים וארבעה והיא עושה
 שנים-עשר חדש אם לחשבון עשרים ותשעה ימים נחסרו בקל-
 שנה אחר עשר יום לגרם התקופה הגדולה הזאת תכיל שנים
 כב חמש מאות שלשים ושתים: הרביעית עוברת בשלש שנים וברביעית

יסלקו מן החמה את אורה לשעות הלילה. - שבע שעות הלילה. הוא נותן ללילה
 זמן קבוע אחד מבלי להשגיח על השתנות אורך הלילה לפי מהלך הזמנים. - הבריות.
 ctaxia - מן הלשון ועוד חשבון נראה שעדיין בשמש הוא עסוק ושבמקום הירח
 שבסלאבי ציל השמש (כמו שנחקן כאן בכחוב). ובאמת החשבון מתאים לחמה ולא ללבנה
 וכך הוא אומר בפירוש בפכיא. - בשער הראשון. II מוסיף: למקומות מערב השמש. -
 בחמישי... שלא כמשפט. גיא כמשפט. - בעשירי... כמשפט. גיא שלא כמשפט. -
 בשנים העשר ימים עשרים ושנים. גיא עשרים ושמה. - התקופה הגדולה
 הזאת תכיל שנים חמש מאות שלשים ושתים. - ברור שלשון זה אין לו.
 המשך כאן. ובעיקרו הוא הערה בגליון לחשבון של התקופה המיטונית (=תקופה של
 י"ט שנות חמה=6.939.186 ימים=רליה מולדות-לבנה=י"ט שנות לבנה ושבעה חדשים.
 מיטודו של Meton התוכן מאחונה. בערך 432 לפני ספיהג). והמנין תקליב הוא מן

יד
 יח
 יט
 כב

נמלאת כמשקט ולכן הוצאו מחוץ לרקיע בשלש שנים ולמקסר
 הנמים לא יקסחו ועל-כן ישנו הם את-נמני השנים בשני ירחים
 כג חדשים למלוא ושנים אחרים לחפור: וכאשר יקלה שער המערב
 כד חזר וקלף אל-המזרח באורו: כן יהלך יומם ולילה בתקופות
 כה השמים בתוך כל-התקופות מהר מרוח השמים: ורוחות פורחים
 כו שש קנפים לכל-מלאך: שבעה חשבונות יש למחזור היום וסבובו
 כז בתשע-עשרה שנה: ובתוך הרקיע ראיתי בני-חול קנפים עובדים
 ז קתים ובענבים בקול בל-הנהגה ובשינה יסה ואת-ענג לשמע:
 ויקחוני האנשים ההם ויעלוני בכנפיהם אל-הרקיע החמישי
 ב וארא שם בני-חול רבים הנקראים בשם עירם: ומראיהם כמראה
 ג-ד אדם ונדלם רב מענקים גדולים ופניהם זועפים ושתיקת תמיד
 בשפתותיהם: ולא היתה עבודה ברקיע החמישי: ואמר אל-האנשים
 ה אשר היו עמי מדוע הם ככה זועפים ופניהם עצובים ושפתותיהם
 ו שותקות ואין עבודה ברקיע הזה: ויאמרו אלי האנשים אלה הם
 י הערים אשר קרו מאת יי מאתים רבוא ושקנאל גשיאם: ואשר
 ז קלבו אסריהם אסורים בקבלים ברקיע השני וסביבותיהם חשכה
 גדולה: ומהם אשר ירדו על-הארץ מכסא יי למקום תרמון

הכטלה של תקופת החמה ביט שנים בתקופת הלבנה בכ"ח שנים (19X28=532). והיא
 התקופה הגדולה הנקראת תקופת היאוניסיוס או תקופת-הפסח הגדולה. שכל עיקרה
 הציעה וויקטוריוס מאקוויסניה (בערך ש' 457) לשם סידור החילוסים שבנוגע לקביעת
 ראשי חדשים וחגים שחלים בימים קבועים בשבוע ובחדש כבשנות התקופה הקודמת.
 כה-כז ורוחות. II מוסיף: ובריות ומלאכים. - מזוינים. מתוך צוואת לוי (ג' ג') משמע
 (אע"פ ששם הם נמצאים ברקיע השלישי, ולא ברביעי, כמו כאן) שהם מזוינים ליום
 הדין ליטרע מרוחות השקר ומן בליאר. -

ז הרקיע החמישי נקרא בחגיגה י"ב ב' בשם מעון, שבו כיתות של מלאכי
 השרת שאומרות שירה בלילה ומחשות ביום מפני כבודן של ישראל. ולפי צוואת לוי
 (ג' ז') נמצאים ברקיע החמישי, המלאכים המביאים תשובות למלאכי פנים של ה' -
 עירי. עיר הוא לשון שמירה בסורית, וכן השם grigore שבסלאבי (= Γρηγόριος) כוונתו
 Eyréyγοροι = שומרים (ע' ד' ה', ובנאמו של ה' לקמן י"א ל"ס-מ' וע"ג-ע"ו). וכן
 תרגמו עקילס וסומ' את השם עיר (דניאל ד' י' י"ד וכו'). העיריין (הרצאה מפורטת
 עליהם יש בחנוך א' ו'-ט"ז ופ"ו) הם מנהיגי המרד והם עם שרם - שטניאל -
 נמצאים כאן, ברקיע החמישי, אבל אחיהם המוסתים למרד נתונים ברקיע השני (ע' פרק ד').
 למעשה זה המסופר כאן רומז בעל צוואת דן (ה' ה'): קראתי בס' חנוך הצדיק ששרכם
 הוא שטן. - ככה זועפים. ძրայ אלצ'לו (= זועפים מאד). - [ומהם]. כך בנוסח II:
 ומהם ירדו שלשה. נראה שכוונתו לאותם שנחונים בשלשלאות ברקיע השני (ע'

וַיִּסְרוּ אֶת-הַשְּׂבוּעָה עַל-אֲדָמַת הַר תְּרֵמוֹן וַיִּרְאוּ אֶת-בְּנוֹת הָאָדָם
 כִּי יָפּוֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים וַיִּשְׁמְאוּ אֶת-הָאָרֶץ בְּמַעֲשֵׂיהֶם:
 וּבְנוֹת הָאָדָם עֲשׂוֹת רָעָה רָבָה כָּל-הַיָּמִים בְּעוֹלָם הִנֵּה פּוֹעֲלוֹת
 עוֹל עֲשׂוֹת תִּבְּל וְנוֹלָדִים עֲנָקִים וְאִימִים גְּדוֹלִים וְהַהֲשַׁקְתָּה רָבָה:
 וְעַל-כֵּן שָׁפַטְם אֱלֹהִים בְּדִין הַגְּדוֹל וְהֵם בּוֹכִים עַל-אֲחֵיהֶם וְהֵם
 יִעֲנֹשׁוּ בַיּוֹם-זֶה הַגְּדוֹל: וְאָמַר אֶל-הַעִירִים רְאִיתִי אֶת-אֲחֵיכֶם וְאֶת-
 מַעֲשֵׂיהֶם וְאֶת-עֲנוּוֵיהֶם וְאֶת-תְּהַלּוֹתֵיהֶם הַגְּדוֹלוֹת: וְאֶתְפַּלֵּל לָהֶם וַיְיָ
 גִּזַּר עֲלֵיהֶם וּלְהִיּוֹת תַּחַת הָאָרֶץ לְעוֹלָם עַד-בְּלַתִּי שָׁמַיִם וְאָרֶץ:
 וְאָמַר אֲלֵיהֶם וְלָמָּה תִצְפוּ לְאֲחֵיכֶם וְאֵינְכֶם עוֹבְדִים לִפְנֵי יְיָ הֲלֹא
 תִּעֲרְכוּ אֶת-עֲבוֹדַתְכֶם וְעֲבַדְתֶּם לִפְנֵי יְיָ לְכָל-מִדְּבַעֲסֵי לֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם
 עַד הַסּוֹף: וַיִּשְׁמְעוּ לְתוֹכַחְתִּי וַיַּעֲמֵדוּ אַרְבַּע שׁוֹרֹת בְּרַקִּיעַ הַהוּא
 וַיְהִי בְּעַמְדִי עַם-הָאֲנָשִׁים הָהֵם וַיִּתְקַעוּ אַרְבַּעַה שׁוֹפְרוֹת נַחַד בְּקוֹל
 גְּדוֹל וַיִּשְׁירוּ הַעִירִים בְּקוֹל נַחַדוֹ וַיַּעַל קוֹלָם לִפְנֵי יְיָ וַיַּעֲזִירוּ רַחֲמִים
 וְאַתְּבָהּ:

ח
ט
י
יא
יב
יג

וַיִּקְחוּנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם מִפֶּה וַיַּעֲלוּנִי אֶל-הַרְרִיעַ הַשָּׁשִׁי וְאָרָא
 שָׁם שְׂבָעָה גְדוּדֵי מַלְאָכִים מְנַהֲרִים מְאֹד וְנִבְּרָדִים מְאֹד וַיִּפְנִיחֶם
 מְנַהֲרִים יוֹתֵר מִקִּרְנֵי הַשֶּׁמֶשׁ הַמְאִירוֹת וְאֵין שְׁנוּי לֹא בַסְּנִיחָם וְלֹא
 בְּדַמּוּתָם וְלֹא בְּמַשְׁפַּט בְּגָדֵיהֶם: וְהֵם עוֹמְדִים בְּסֵדֶר וְלוֹמְדִים
 אֶת-מַהֲלַךְ הַכּוֹכָבִים וְתַקְיֹפַת הַשֶּׁמֶשׁ וְשְׁנוּי הַגִּזְרִים וְהַסְּבֵת הָעוֹלָם
 וְהַרְבֵּעַתוֹ הֵם רֹאִים וּמְסַדְּרִים הֵם מִצּוֹת וְתוֹכַחוֹת וְשִׁיר גְּעִימוֹת וְכָל-
 שֶׁבַח נִבְּרָד: הֵם הֵם רְאִשֵׁי הַמַּלְאָכִים אֲשֶׁר עַל-הַמַּלְאָכִים וְכָל-
 הַסִּיּוּם כּוֹכָבִים הֵם בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: וְהַמַּלְאָכִים אֲשֶׁר עַל-הַקְּטָנִים

ח
ג
ג
ד

פרק ד'). וודאי הוא רומז לחבורה של שמחוי ועזא ועזאל שקלקלו עם בנות האדם
 (ע' המקורות בפ' תיאודור לביר 247). ועל האגדה שבני שת היה מושבם בהר חרמון
 ושנקרא ההר בשם זה על שם החרם שהטילו על נפשם בענין התחברות לבנות קין ע'
 חנוך א' ו' ו' וגרינבוים 1893, p. 73. Neue Beiträge - התוספת ויראו את בנות... היא
 לפי נוסחאות א.א. - ואימים. а. щюдове - אני ראיתי. ברקיע השני (ד' ה'). -
 ואתפלל בעדם. אע"פ שסירב בפניהם ואמר להם בענותנותו שאין תפלתו חשובה
 לפני המקום (ע' ד' ז'). - התוספת שבסוף פסוק י"ג היא לפי ח. -
 הרקיע הששי לפי חגיגה י"ב ב' הוא, מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד
 ועליית טללים רעים ועליית אגלים והדרה של סופה וסערה ומערה של קיסור ודלתותיהן
 אש. והשוה צוואת גתלי ג'. - כובשים הם. смръшот. - והמלאכים אשר על
 פרי האדמה. השוה י"ג י"ו. ע' ביר י' ו' אמר ר' סימון אין כל עשב ועשב שאין

ח-
א
ג
ח
ג-ד

והשנים והמלאכים אשר על-הנהרות והים והמלאכים אשר על-
 ה שרי האדמה ועל-קלדשא הנותן קל-מאכל לקל-הי: והמלאכים
 ו על-קל-נקשות אדם הפותחים קל-מעשיהו ומיניהו לפני יי: ובהם
 שבעה חולים ושבעה קרובים ושבעה בעלי שש קנאים וקול
 ו אחר הם שרים ואין לתאר את-שינם: ושמה יי: להדום וקליו:
 ט וישאוי האנשים ההם משם ונעלוני לרקיע השביעי וארא
 שם אור כביר מאד וקל-צבא אש של-שרי המלאכים וכחות לא-
 נוף ושלטנות שרים ומושלים קרובים ושרפים פסאות ומלאכי-עניים
 כ עשרה גדודים מעמד אור-האופנים: ואיך ואסחד שחר גדול:
 ג ויקחוני האנשים ניוליכוני אל-תוכם ויאמרו אלי סוק סנוך אל-
 ד תיך: ונראוני מרחוק את-יי: הישב על-בסאו הרם מאד וקל-
 צבא השמים קרבים ועומדים בעשר מעלות על-סדרם ומשתחוים
 לו ושוב מתרחקים למקומותיהם בשמחה וששון באור אין-סוף
 אומרים שירה בקולות דקים נרפים ובהדר הם עוקדים לו אינם
 קסונים בליקה ואינם קרים ביום ועומדים הם לפני יי: ועושים
 רצונו קרובים ושרפים מסביב לכסא ועמדו ובעלי שש קנאים
 מכסים פסאו שרים בקול נמוך לפני יי: וקדוש קדוש קדוש יי:
 ה אלהי צבאות מלא השמים והארץ כבודך]: וכאשר ראיתי את

לו מול ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל, ומדרש תהלי קיד ג' אתה מוצא כל דבר
 ודבר מלאך ממונה עליו, וזה שמות קציא ב' ולית לך עשבא ועירא בכל עלמא דלא
 שלטא עליה כוכבא ומזלא ברקיעא, ועוד. - השוה לפסוק ו' חגיגה י"ב ב' בערבות
 (=הרקיע השביעי) שם אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת וכסא הכבוד מלך
 אל חי רם ונשא שוכן עליהם. -
 ט כסאות. (Θρόνοι=) והוא שם של מלאכים (ע' רשימת ט' מעלות
 של המלאכים לדיאוניםיוס האריאופגני, מביאו Charles בס' 25 (Secrets of Enoch). -
 ומלאי-עינים. השוה יחו' י' י"ב והאופנים מלאים עינים סביב. לשון זה מצוי בספרות
 האפוקליפטית המאוחרת, כגון מעשה מרכבה י"ט (בבתי מדרשות ב') ומלאי עינים, שם
 כ' וכל אחד ואחד מלא גופו עינים. - עשרה גדודים. מן ההמשך נראה שהאופנים
 בלבד היו מהם עשרה גדודים אלו (ואין הכוונה לעשר מעלות שבפסוק ד'). - אור-
 ד האופנים. כן בנוסח Y: офанимьское. - בעשר מעלות. השוה רמבים (הלכות יסודי
 התורה ב' ז'): שינוי שמות המלאכים על שם מעלתם הוא, ולפיכך נקראים חיות
 הקדש, והם למעלה מן הכל, ואופנים ואראלים וחשמלים ושרפים ומלאכים ואלהים ובני
 אלהים וכרובים ואישים, כל אלו עשרת השמות שנקראו בהן המלאכים על שם עשר
 מעלות שלהן הן, ומעלה שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ברוך הוא היא מעלת
 הצורה שנקרא חיות. - קדוש קדוש קדוש... לפי נוסח נ. - בנוסח II יש תוספת

כל-אלה ויאמרו אלי האנשים חנוך עד-פה צוינו ללותך ונלכו
 מעמדי האנשים ולא יספתי לראותם: ואשאר לבדי בקצה השמים
 ואירא ואפל על-סני ואמר בלבי אוי-לי מה-הנה לי: וישלח יי
 את-אחד מנגבדיו את-גבריא אל שר-המלאכים ויאמר אלי חזק חנוך
 אל-תירא קום והלכת אתי ועמדת לפני יי לעולם: ואשיבהו
 ואמר אדני נפשי וצאה מקרבי מיראה וסחד קרא אלי את-האנשים
 אשר הביאוני אל-המקום הזה כי בהם שמתי בטחוני ואתם אלך
 אל-סני יי: וישאני גבריא אל כהנשא שלה כרוח ויקחני ויעמידני
 לפני יי: וארא את-יי בסקני וסקני סוקים ונגבדים נקלאים ונוראים
 זועפים ומבהילים: מי אני אשר אספר את-תכונת יי שאינה משנת
 וסקני הנקלאים מאד ואינם מתארים והמקלה המקלדה מאד ובעלת
 קלות הרבה: ואת-כסא יי הגדול מאד ואשר געשה לא בגדיו:
 ומעמד המקלהות מסביב לו הגרובים וצבא השרפים ושירתם אשר
 אינלה דומיה: ודמות תפארתו שאינה משתנה ושאינה מתארה
 טו-ווגדל כבודו מי יספר: ואפל על-סני ואשתמונה ליי: ויי אמר אלי
 יז כסיו חזק חנוך אל-תירא קום ועמדת לפני לעולם: ויקימני מיכאל
 יח שר צבאות יי ונקריבני לפני יי: ויי אמר אל-עבדיו להשמיעם
 יט בנסיון ובא חנוך לעמד לפני לעולם: וישתחוו הנגבדים ליי:
 כ ויאמרו ובא כדברך: ויאמר יי אל-מיכאל ושה והקשטת את-חנוך
 את-בגדי הארץ ומשחת אתו בשמני הטוב והלבשתו את-בגדי כבודי:
 כא-כב ויעש מיכאל כאשר דבר אליו יי וימשחני וילבישני: ומראה
 השמן שהוא מאיר מאור גדול ומשיחתו כטל הטוב וריחו כמר
 כג וקרגני השמש הוא מזהיר: ואביש אל-נפשי ואהי כאחד נגבדיו
 ולא הנה כל-שנוי נקר:

לפסוק ט': וארא את הרקיע השמיני הנקרא בלשון העברית מזלות (Моузалоо) משנה
 העתים יובש ורוטב שנים עשר כוכבים (=зодіаиъ=זודיאקין) אשר על הרקיע השביעי.
 וארא את הרקיע התשיעי אשר אנו קוראים לו בעברית כוכבים (коухавим) אשר שם
 בתי השמים לשנים עשר כוכבים. ברקיע העשירי ערבות (לפי חגיגה י"ב ב' הוא
 שם הרקיע השביעי). תוספת זו מתוכה היא מוכיחה שאינה מגוף הספר. שהרי אין
 לפי הספר יותר משבעה רקיעים, ומן הלשון אנו קוראים נראה שיהודי כתבה. —
 מיכאל שר צבאות ה'. השוה דניאל י"ב א' מיכאל השר הגדול (וכן חולין מ'
 א' =תוספתא חולין ב' י"ח מיכאל שר צבא הגדול). — בגדי הכבוד שהלביש מיכאל לחנוך
 של אש היו משום שנעשה מלאך השרת (ע' י"ד ד') ומלאכי השרת של אש הם.

יז
כ

י ויקרא יי קאָר מִשְׁרֵי מִלְאָכָיו וְשֵׁמוֹ אוֹרִיאֵל אֲשֶׁר הָיָה
 ב מהיר בְּחֻמָּה מִשְׁאֵר שְׂרֵי הַמִּלְאָכִים וְכַתֵּב כָּל־מַעֲשֵׂי יְיָ: וַיֹּאמֶר
 אֶל־אוֹרִיאֵל הַבְּיָאָה אֶת־הַסְּפָרִים מֵאֲצֻרֹתַי וְלִקְחָתָּ קָנָה וּמִמֶּה־
 ג לְכַתֵּב וְנָתַתָּ לְחֲנוּךְ וְהִנְדַתְּ־לּוֹ אֶת־הַסְּפָרִים: וַיִּמְהַר אוֹרִיאֵל וַיָּבֵא
 אֵלַי אֶת־הַסְּפָרִים הַנִּזְכָּרִים מֵר וַיִּתְּנֵנִי לְיָד קָנָה מִמֶּה־ר לְכַתֵּב מִנְדוּ:
 ד וַיְהִי מִדְּבַר אֵלַי אֵת כָּל־מַעֲשֵׂי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־הַיְסוּדוֹת מִצְדָּרָם
 וּמִהֲלָקָם וְרַעַם הַמַּגְלֹת וְהַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וּמִהֲלָקָם וְשִׁנּוּיָהֶם
 וְעֵתִים וְשָׁנִים וְיָמִים וְשָׁעוֹת וְעֲלֹת הַשְּׁנָנִים וַיִּצְיֵא־תְהַרְוֹחוֹת מִגֵּן
 הַמִּלְאָכִים וְשִׁירַת בְּנֵי־חַיִל הַמַּוְנָנִים וְכָל־דְּבַר אֲדָם וְכָל־לִשׁוֹן־שִׁירָה
 וְחַיֵּי בְנֵי־אָדָם וְהַמְצוֹת וְהַתּוֹכָחוֹת וְשִׁירִים גְּעִימֵי־הַקּוֹל וְכָל אֲשֶׁר
 ה מִשְׁשֵׁמוֹ לְלִמְד: וַיְהִי אוֹרִיאֵל מִסְּפָר־לִי יָמִים שְׁלֹשִׁים וְלֵילוֹת שְׁלֹשִׁים
 וּסְוִי אֵינִי פּוֹסֵק מִדְּבַר וְאֲנִי לֹא תִדְלַתִּי לְכַתֵּב כָּל־הָאוֹתוֹת לְכָל־
 ו בְּרִיאָה: וּבְכַלּוֹתִי אֶת־שְׁלֹשִׁים הַיּוֹם וּשְׁלֹשִׁים הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר אֵלַי
 ז אוֹרִיאֵל: אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר סִפַּרְתִּי לָךְ וְאֲשֶׁר כָּתַבְתָּ וְעַתָּה שֵׁב
 וְכַתְּבָה אֶת־כָּל־נִשְׁמוֹת בְּנֵי הָאָדָם אֲשֶׁר לֹא נוֹלְדוּ וּמְקוֹמוֹתֵיהֶן
 ח אֲשֶׁר הוֹקְנוּ לָסֶנִי בְּרִיאַת הָעוֹלָם: כִּי כָל־הַנִּשְׁמוֹת הוֹקְנוּ לָסֶנִי
 ט בְּרִיאַת הָעוֹלָם: וְאֲשֵׁב שְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשִׁים לַיְלָה וְאֶעֱתִיק הַכָּל
 כּ מִשְׁשֵׁמֹת וְאֶכְתֵּב שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשָּׁה וְשָׁשִׁים סָפָר:
 יא וַיִּקְרָאֵנִי יְיָ וַיֹּאמֶר אֵלַי שֵׁב חֲנוּךְ לְשִׁמְאֵלִי עִם־גְּבִרְיָאֵל:
 ג-ג וְאֶשְׁתַּמְנָה לָּךְ וַיְיָ אָמַר אֵלַי: כָּל אֲשֶׁר תִּרְאֶה חֲנוּךְ וְכָל־הַמַּעֲשִׂוֹת

ולפיכך כשהיו צריכין להורידו לארץ היו מוכרחים לקרר את אשו כדי שיהא נהפך לבשר ודם (ע' י"ב ב'). —

י ב אוריאֵל. Врѣвоила (בנוסח Y: Π. веревейли. Прхвоуила). — ממהר לכתב
 כך גוסח Π. — והגדת לו את הספרים. כוונתו: תמסור לו מה שכתוב בספרים
 ג (וכן עשה, ע' פסוק ז'). — הנדפים. במקור הַיָּסִים (вящень). וברור שטעות גראפית
 ח יש כאן. — כל־הנשמות הוכנו לפני בריאת העולם. מתורתו של אפלטון היא
 דעה זו ומצויה היא אף במחשבה היהודית: כל הנשמות שהיו מן אדם הראשון ושיהיו
 עד סוף כל העולם כולן נבראו בששת ימי בראשית (תנחומא, פקודי ג') והן ניתנות
 באוצר (ספרי דברים, סוף סימן שמ"ד) שהוא ברקיע השביעי (חגיגה י"ב ב'). והשוה חכמת
 שלמה ח' י"ט-כ': נער יפה מראה הייתי ונפש טובה נפלה בגורלי — יותר נכון.
 בהיותי טוב באתי לתוך גוף טהור. כמו כן מורה פילון (De somn. I, 22) שהאטמוספירה
 מלאה נשמות והקרובות מהן ביותר אל הארץ והנמשכות על ידי הגוף נכנסות לתוך
 בני תמותה. לפי יוסוסוס (מלחמות ב' ח' י"א) היו מחזיקים בתורה זו האיסיים. —
 יא ש.ב... לשמאלי. השוה פרקי דר"א ד': מחנה שניה של גבריאֵל על שמאלו. —

ד וְהַמְהַלְכִים מֵאֵתִי נַעֲשׂוּ: וְאֵנִי בְּרֵאשׁוֹנָה אוֹרִיעָה אֶת־כָּל אֲשֶׁר בְּרֵאֲתִי
 ה מִלֹּא־הֵיָהּ וְנִרְאָה מִלֹּא־נִרְאָה: כִּי גַם לְמַלְאָכֵי לֹא־הוֹדַעְתִּי דָוִן וְלֹא
 סִפַּרְתִּי לָהֶם עַל־תְּקוּמָתָם וְהֵם לֹא הִבִּינוּ אֶת־בְּרִיאת אֵין־סוֹף שְׁלִי
 ו אֲשֶׁר הוֹדַעְתִּי לָךְ הַיּוֹם: כִּי עוֹד לִסְנֵי הַיּוֹת כָּל־נִרְאָה אֲנִי לְבִדִּי
 עוֹבֵר הַיּוֹתִי בְּתוֹךְ לֹא־נִרְאִים בְּשִׁמְשׁ מִמְּנֹרַח לְמַעַרְב וּמִמַּעַרְב
 לְמִזְרַח אֶבֶל גַּם־הַשֶּׁמֶשׁ יִשְׁלַח מְנוּחָה וְאֵנִי מְנוּחָה לֹא מֵצֵאתִי כִּי
 ז הַכֹּל הַיּוֹתִי בּוֹרֵא: וְאָמַר לְהַעֲמִיד אֶת־הַיּוֹסֵד וְלִבְרֹא אֶת־הַבְּרִיָּאָה
 ח הַנִּרְאָה: וְאֵצֶוּ בְּעֵלְיוֹנִים כִּי יֵצֵא אֶתְּךָ נִרְאָה מִלֹּא־נִרְאִים וַיֵּצֵא
 ט-י אוֹרִיָּאל כְּבִיר מְאֹד: וְאִרְאֶהוּ וְהִנֵּה אוֹר גָּדוֹל לוֹ בְּקֶרְבוֹ: וְאָמַר
 יא אֱלֹו הַמְּלִישָׁה אוֹרִיָּאל וַיְהִי נִרְאָה הַנּוֹלָד מִמֶּנּוּ: וַיִּמְלֹט וַיֵּצֵא אוֹר
 יב כְּבִיר וְאֵנִי בְּתוֹךְ הָאוֹר: וַיִּרְחַף הָאוֹר וַיֵּצֵא מִתּוֹךְ הָאוֹר עוֹלָם
 יג גָּדוֹל הַמִּנְרָאָה אֶת כָּל־הַבְּרִיָּאָה אֲשֶׁר אֶמְרָתִי לְבְרֹא: וְאִרְאֶה כִּי־טוֹב
 יד וְאֶעֱמִיד לִי כִּסֵּא וְאֶשָּׁב עָלָיו: וְלֹאֹר אֶמְרָתִי עֲלֶה לְמַעְלָה וְהִתְנַצַּבְתָּ
 טו-טז מִמַּעַל לְכִסֵּא וְהָיִיתָ יְסוֹד לְעֵלְיוֹנִים: וְאֵין כָּל מַמְעַל לָאוֹר: וְאֶשַׁח
 עוֹד וְאֶבִּיט מַעַל כִּסֵּאִי וְאֶקְרָא שְׁנֵית בִּתְחֻתוֹנִים וְאָמַר יֵצֵא מִלֹּא־
 יז נִרְאִים מֵצֵק נִרְאָה וַיֵּצֵא אֶרְכָּם קָשָׁה וְקָבֵד וְשַׁחֲוֹר מְאֹד: וְאָמַר
 יח הַסַּתַּח אֶרְכָּם וְהַנּוֹלָד מִמֶּנּוּ יְהִי נִרְאָה: וַיִּמְלֹט וַיֵּצֵא עוֹלָם־חֲשָׁךְ
 יט כְּבִיר מְאֹד הַנּוֹשֵׂא אֶת־כָּל־בְּרִיּוֹת תְּחֻתִּית: וְאִרְאֶה כִּי־טוֹב וְאָמַר
 כ אֱלֹו רַד לְמִטָּה וְהִתְנַצַּבְתָּ וְהָיִיתָ יְסוֹד לְתַחְתּוֹנִים: וְאֵין־כָּל מַתַּחַת
 כא לְחֲשָׁךְ וַיִּרְדַּ וַיִּתְנַצַּב וַיְהִי יְסוֹד לְתַחְתּוֹנִים: וְאֵצֶוּ כִּי יִקַּח מִן־הָאוֹר

ד בראתי מלא-היה ונראה מלא-נראה. לא די לו להביע שהקביה ברא יש מאין
 (השוה ביר א' ט' פילוסופוס אחד שאל את רבן גמליאל אמר לו צייר גדול היה
 אלהיכם... אמר ליה... כולם כתיב בהם בריאה...), אלא הוא מוסיף עוד שעשה נראה
 מלא-נראה. אולי מתוך שהיה מפרש את הלשון תהו (=ἀόρατος=לא נראה, בע') ובהו
 ח (=ἀκατασκεύαστος=לא עשוי, בע') כשני ענינים. - אוריאל. כך נראה שמו מתוך
 יג ההמשך, ובסלאבי Adon = אדון (בדלית), ונראה שהוא מטעיות המתרגם היווני שריש
 יד בדלית נתחלפה לו. - ואעמיד לי כסא. כסא הכבוד קדם לבריאת העולם (ע' ביר
 טו א' ד'), וכן מספרת החכמה במשלי ח' כיון לפי הע': בהכינו שמים שם אני בשומו כסאו
 על-פני הרוחות. - אך כסא. אpxacy. נראה שנגזר מן ἀρχή (=ראשית, תחלה). נראה
 שהוא מלאך החשך והוא ניגוד לאוריאל שבפסוק ח'. לפי בר-בהלול הסורי ארכס הוא
 רישא דרישנא דאאר (=ראש לראשי האויר), ולפי Audo (סימתא דלישנא סוריא)
 ו' Al-Iobab Cardahi, בירות (1887) - תגמא דמן תגמא דמלאכא (=גדוד מגדודי המלאכים),
 וכן לפי Payne Smith הקטן (p. 29) הוא שם לגדוד השביעי של מלאכים. Cardahi מביא
 הלשון: וסָהַד ארכוס ושולטנא דהָנָא קָשָׁכָא סָסָנָא (עמ' ליב במכתבו 34-VIII-2).

ומן-החשך ואמר יהי עֵבֶה ומִסְבָּב אֹרֶךְ וְאֶרְקַע אֹתוֹ וַיְהִי מַיִם:
 כב וְאֶרְקַע מִמַּעַל לַחֲשָׁךְ מִתַּחַת לְאֹרֶךְ [כֵּן רִקַּעְתִּי אֶת-הַמַּיִם וְהָיָא תְּהוֹם:
 כג וְאֶחָד בְּאֹרֶךְ חוּגֵי-מַיִם וְאֶבְרָא שְׂבָעָה חוּגִים בְּתוֹךְ וְאֶצֹּר כְּגֹבֵי־שׁ
 רֶטֶב וְיִבֶשׁ וְהוּא יְכוּבִית וְקָרַח מִסְבִּיב לַמַּיִם וְשָׂאֵר הַיַּמּוֹדוֹת:
 כד וְאֶרְאֶה לְקַל-אֶחָד אֶת-דְּרָכּוֹ לְשִׁבְעַת הַכּוּכָבִים לְקַל-אֶחָד בְּרִקִיעוֹ
 כה [כֵּן יִלְכוּ: וְאֶרְאֶה כִּי-טוֹב וְאֶבְדִּיל בֵּין הָאֹרֶךְ וּבֵין הַחֲשָׁךְ לֵאמֹר
 בְּתוֹרֵי-הַמַּיִם מִזָּה וּמִזָּה וְאֵמַר לְאֹרֶךְ הִנֵּה יוֹם וְלַחֲשָׁךְ צִוִּיתִי כִּי יִהְיֶה
 נ-ט לְיִלְדָה: וַיְהִי עָרֵב וְעוֹד הִנֵּה בִקְרָה וְהוּא יוֹם אֶחָד: כֵּן קִבַּעְתִּי חוּגֵי
 שָׁמַיִם וְאֵמַר כִּי יִקְוּ הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים אֲשֶׁר מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-
 כח מִקְנֵה אֶחָד וַיִּיבְשׁוּ גְלִיָּהֶם וַיְהִי כֵּן: וּמִן הַגְּלִילִים בְּרִאֲתִי אֶבְרָא קִשּׁוֹת
 כט- ל וְגִדּוּלוֹת: וּמִן-הָאֶבְרָא לַפְּתִי וּבָשָׂה וְאֶבְרָא לַיְבֹשָׁה אֶרֶץ: וְלֹאֲשֶׁר
 לא בְּתוֹךְ הָאֶרֶץ קָרָאתִי עִמָּק וְהָיָא תְּהוֹם: אֶת-הַיַּם אֶסְסַתִּי לְמַקּוֹם
 אֶחָד וְאֶקְשְׂרֵהוּ בְּחַוּלָל וְאֵמַר לָיִם הִנֵּה שְׂמַתִּי לָךְ גְּבוּל עוֹלָם וְלֹא
 לב תִּשְׁכַּר בְּמִיָּה: [כֵּן קִבַּעְתִּי אֶת-הַרְקִיעַ וְאֶנְסַדְהוּ לְמַעַלָּה מִן-הַמַּיִם:
 לג הַיּוֹם הַהוּא רֵאשִׁית הַבְּרִיאָה קָרָאתִי לִי וַיְהִי עָרֵב וְעוֹד בִּקְרָה
 לד-לה וַיְהִי יוֹם שְׁנִי: וְלְקַל-צָבָא הַשָּׁמַיִם וְצִרְתִּי תְכוּנַת-אֵשׁ: וַתִּבַּט עֵינִי
 על-אֶדְנִי מִן-קֶה קֶשֶׁה מְאֹד וּמִבְּרַק עֵינִי קִבַּל הַבְּרַק תְּכוּנַת הַמַּיִם
 וְהָאֵשׁ הָיָא בְּמַיִם וְהַמַּיִם הֵם בָּאֵשׁ וְלֹא אֵלָה יִכְבוּ לְזֹאת וְלֹא
 לו זֹאת תִּיבֶשׁ לְאֵלָה: וְלָכֵן הַבְּרַק הוּא סָד וּמֵאִיר מִזְהַר הַשָּׁמַיִם
 לז וּמַיִם רַבִּים קָשִׁים מֵאֶבֶן קֶשֶׁה: וּמִן-הָאֶדְנִי חֲצַבְתִּי אֵשׁ גְּדוּלָּה
 ומן-הָאֵשׁ קָרָאתִי מִשְׁמְרוֹת צָבָא לֹא-בְּשָׁר עֲשַׂרְת רַבּוּא מִלְּאָבִים
 לח וְנִשְׁקַם אֵשׁ וּבְגִדֵיהֶם לְהִבָּה לֹחֶשֶׁת: וְאֶצֹּר כִּי יַעֲמַד כָּל אֶחָד עַל-
 לט מִשְׁמַרְתּוֹ: וְאֶחָד מִמִּשְׁמַר שְׂרֵי-הַמִּלְּאָבִים סָד עַם-הַמִּשְׁמַר אֲשֶׁר תַּחְתּוֹ
 וַיִּזְוֶם מִזְמָה לֹא-יִוָּכַל [וְהָיָא] לְהַעֲמִיד אֶת-בְּסֹאוֹ מִמַּעַל לְאֶרֶץ לְהִיּוֹת
 מ בַּחוּץ כְּכַחֲתִי: וְאֶשְׁלִיכֵהוּ מִן-הַגְּבֵהָ עַם-מִלְּאָבָיו וַיְהִי פוֹרַח בְּאֹיֶר עַל-
 מא-מב בְּשֵׁנֵי תְהוֹם תְּמִיד: וְקָבָה בְּרִאֲתִי אֶת-קַל-הַרְקִיעִים: וַיְהִי יוֹם שְׁלִישִׁי:
 מג וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי צִוִּיתִי כִּי הָאֶדְרָמָה תִּצְמַיִחַ עֲצִים גְּדוּלִים וּפוֹרִים
 מד וְהִקְרִים כָּל-מִין עֵשֶׂב מִתּוֹךְ וְקַל-נֹרַע אֲשֶׁר יִנְרַע: וְאֶשְׁעַ גֵּן וְאֶבְרָהוּ

ל"א-ל"ז [בחול]. בסלאבי: בעל (игом). והוא טעות המתרגם היווני. - המלאכים נבראו ביום שני (ההשוה ב"ר. ג' ח': ר' יוחנן אמר בשני נבראו המלאכים... ר' חנינא אמר בחמישי נבראו המלאכים) מאש (ע' פסיקתא דר"כ ג' א' הרקיע של מים והמלאך של אש והם דרים זה את זה ואינן מזיקים זה את זה). - בפליט רמו למרד השטן (ע' לעיל פרקי ב' וז'). - ממעל לשחקים. выше облак.

מה-מו וְאֶעֱמִיד מִלְּאֲכִי אֵשׁ מִזְנוּנִים: וְכָבֵד עָשִׂיתִי חֲדוּשׁ הָעוֹלָם: וְיֵהִי עָרֵב
 מו וְיֵהִי בִקְרַי יוֹם רְבִיעִי: וּבַיּוֹם הַרְבִּיעִי צִוִּיתִי לְהִיּוֹת הַמְּאֹרֹת הַגְּדוֹלִים
 מח בְּחֹנֵי הַשָּׁמַיִם: בְּחֹנֵי הַרְאֵשׁוֹן הָעֲלִיּוֹן הָעֲמֻדָתִי אֶת־הַכּוֹכָב שְׁבִמִי
 כִּשְׁנֵי לְמִטָּה הָעֲמֻדָתִי לְנֹהַ בְּשִׁלְיָשִׁי מְאֹדִים בְּרִבְעֵי הַשָּׁמַשׁ בְּחִמִּישֵׁי
 סט אֶדְק בְּשִׁשִּׁי כּוֹכָב בְּשִׁבְעֵי הַנֶּרֶס: וּבְכּוֹכְבֵים הַקְּטָנִים פִּאֲרָתִי אֶת־
 נ הָאֲנִיר הַתְּחַתּוֹן: וְאֶעֱמִיד אֶת־הַשָּׁמַשׁ לְהֵאִיר הַיּוֹם וְאֶת־הַנֶּרֶס וְאֶת־
 נא הַכּוֹכְבִים לְהֵאִיר הַלַּיְלָה: וְהַשָּׁמַשׁ יֵהִי הוֹלֵךְ בְּכָל־עֲגוּל־הַמְּגֹלּוֹת:
 נב-נג וְשָׁנִים עָשָׂר עֲגוּלֵי מְגֹלּוֹת לְסָב אֶת־הַנֶּרֶס: וְאֲשִׁים שְׁמוֹתֵיהֶם וְרַעְמָם
 נד לְפִי עֲגוּל־הַמְּגֹלּוֹת וּמוֹלָדָם וּמִשְׁפַּח שְׁעוֹתֵיהֶם לְפִי הַסֶּבֶם: וְיֵהִי עָרֵב
 נה וְיֵהִי בִקְרַי יוֹם חֲמִישִׁי: וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי צִוִּיתִי עַל־הֵם וַיּוֹצֵא דְגִים
 וְעוֹפּוֹת שׁוֹנִים לָרֵב וְכָל־רֶמֶשׁ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ וְהוֹלְכֵי עַל־אֲרָבֶע
 עַל־הָאָרֶץ וּמְעוֹפְסִים כְּרוּחַ וְכָר וְנִקְבָּה לְמִינֵיהֶם וְכָל־נֶפֶשׁ נוֹשְׁמַת
 נז-נח לְכָל־חַי: וְיֵהִי עָרֵב וְיֵהִי בִקְרַי יוֹם שֵׁשִׁי: וּבַיּוֹם הַשֵּׁשִׁי צִוִּיתִי עַל־
 הַקְּמִתִּי לְבְרָא אָדָם מִשֶּׁבֶטָה וְסוּדוֹת בְּשָׂרוֹ מְאֻדָּמָה דָּמוֹ מִשֵּׁל וְשָׁמַשׁ
 עֵינָיו מִתְּהֵם הַיּוֹם עֲצֻמוֹתָיו מְאֻדָּנִים מִחֲשֻׁבְתּוֹ מִמְּהִירוֹת הַמְּלָאֲכִים
 נח וְהַעֲנָנִים גִּידָיו וְשָׁעָרוֹ מִעֲשֵׁב הָאֲדָמָה נִשְׁאוֹ מִנְשִׁימָתִי וּמְרוּחַ: וְשָׁבַע
 תְּכֹנוֹת נִתְמַיְלּוּ הַשִּׁמְעַ לְבָשָׂר הָרְאוּת לְעֵינַיִם הָרִיחַ לְנֶפֶשׁ הַמְּשׁוֹשׁ
 נט לְגִידִים הַטַּעַם לָדָם הַסְּבָלָנוֹת לְעֲצָמוֹת הַנֶּעֱמַם לְמַחְשָׁבָה: וְאֶחָשֵׁב
 כִּי יֹאמֶר דְּבַר חֲקֻמָּה כִּי מִיִּשׁוֹת לֹא־תִרְאֶה וְתִרְאֶה בְּרֵאתִי אֶת־
 הָאָדָם מִשְׁתִּיבֵן מִנּוֹת וְחַיִּים וְהַעֲלֵם יוֹדֵעַ דְּבַר וְאִין כָּל־בְּרִיאָה כְּמֵהוּ
 ס קָטָן כְּגֹדֵל וּכְקָטָן גְּדוֹל: וְאֶעֱמִיד אֹתוֹ מִלְּאָד שְׁנֵי בָּאָרֶץ יִשָּׂר וְגְדוֹל
 סא-סב וְנִקְבָּד: וְאֲשִׁימֵהוּ מִלֶּךְ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לוֹ הַמְּלוּכָה בְּחֻקֵּימִי: וְלֹא
 סג הִנֵּה רוּחַ לוֹ בָּאָרֶץ מִכָּל בְּרִיּוֹתִי: וְאֲשִׁים אֶת־שְׁמוֹ מְאֻרְבָּעָה רוּחוֹת

ואין ספק שכוונתו לשחקים דוקא. ושם זה טובל ב' משמעיות: עבים ורקיעים. - צויתני
 על חכמתני. האדם נברא על ידי החכמה האלהית. וכן הוא אומר לקמן בפסוק פ"ה:
 יועצי הוא חכמתי. הוזה דברי החכמה במשלי ח' ל' ואהיה אצלו אמן. ודרשו רז"ל
 (ב"ר א' ד'): אמן=אמן - התורה אימרת אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה. והוזה
 תחומא פקודי (סוף ג'): כשרצה הקב"ה לעשות האדם אמר לתורה נעשה אדם. -
 מ: שימתי ומרוח. от духа моего и от вѣтра. אולי צ"ל: מנשימתי ומרוחי. -
 תכונות. естество. ואשים את שמו... הוא דורש נוטריקון מן השם אדם בכתב
 ובלשון של יוון: Αδάμ=Αδρα (דרום) μεσημβρία (צפון) ἄρκτος (מערב) δύσις (מזרח) ἀνατολή.
 ור' יוחנן (סוטה ה' א') דרש נוטריקון מן השם אדם בעברית=אסר. דם. מרה. ודרש
 זה היה רווח בין הגוצרים היוונים (ע' 97-98. 97-98. Порфирьевъ, Апокриф сказанія, Казань 1872).

סד ממזרח ממערב מצפון מדרום: ואעמיד לו ארבעה כוכבים מצפנים
 סה ואקרא את שמו אדם: ואתן-לו את רצונו ואראהו שמי דרכים
 אור וחשך ואמר אליו זו מוכה לך וזו רעה למען אדע הנש-לו
 טו אהבה אלי אם שגאה למען יוסיע מזרעו אוהב אותי: ואני תבונתו
 ראייתי והוא את-תבונתו לא גרע ואי-הדעת היא רעת החסא ולכן
 סז לו החסא ואמר אחר החסא אין דבר מלבד המנות: ואעמיד לו
 סח אהל ואביא עליו תרדמה וישן: ואקח ממנו צלע בשנתו ואקרא
 כס-ע לו אשה: למען יבא לו המנות על ידי האשה: ואקח את-האות
 האחרונה משמו ואקרא את-שמה אם היא חנה אדם ונאם הארמה
 עא והחיים: ואעש בן בעדן מקדם למען יקם את-הקבית וישמר:
 עב ואעש לו השמים שתוחים למען יראה את-המלאכים אומרים שירת
 עג נצח ואור בלי חשך הנה תמיד בנן: ויבן השמשן כי עולם אחר
 בדצוני לקרא אשר יהנה נשמע לאדם על-הארץ ומשל ומלך עליו:
 עד והשמשן הוא השד במקומות התחתונים כי בקרחו מן-השמים נעשה
 ששן ושמו הנה ששנאל ונה נכדל מן-המלאכים ואת-תבונתו לא
 שנה כי אם ממשבתו במשקבת הצדיקים והחוטאים ויבן את-דיניו
 עה ואת-חטאו אשר חטא לפני: ועל-בן זמם על-אדם ונה קא אל-
 עו הן וישא את-הנה וקאדם לא נגע: ובעד אי-דקסם קללתים:
 עז ואת-אשר ברבתי לפנים אותם לא קללתי ואת-אשר לא ברבתי
 לפנים גם-אותם לא קללתי ולא קללתי את-האדם ולא את-הארמה
 ולא את-שאר הקביות כי אם-את-גרע האדם הרע ולכן בריאה

ואין ספק שדרש זה הוא על סמך האגדה שהוצבר עפרו של אדם מארבע רוחות העולם.
 השוה תנחומא (פקודי ג'): התחיל מקבץ את גופו של אדם הראשון מארבע רוחות
 העולם (וע' תמי לבראשית ב' ז', סנהדרין ל"ח ב', ובאריכות גרינבוים Neue Beiträge 55
 וגינצברג Legends V, 72). ודרושים של לשונות יווניים שכיחים אצל רז"ל, כגון פרי עץ
 הדר (ויקרא כ"ג מ') תרגם עקילס שהוא דר על המים=ὕδωρ (ע' סכה ל"ה א',
 והשוה Field, Origenis Exaplorum etc. במקומו). הן עם לבדד ישכן (במד' כ"ג ט') - א"ר
 פנחס הכהן בר חמא הן=εὖ בל' יון אחד (וע' עוד כמה דוגמאות בערוך השלם ערך הן).
 למס מרעהו חסד (איוב ו' י"ד), ועוד. - ארבעה כוכבים. מלאכים מאירים להורות לו את
 סד דרכו. - ואתן לו את רצונו. יש לו בחירה במעשיו. השוה תנחומא (פקודי ג'): וכן
 סה גזור [הקביה] על כל קורותיו [של האדם]. אבל אם צדיק אם רשע לא. אלא הדבר
 ע ההוא נותנו בידו של אדם בלבד. - אדם [ו]אם האדמה והחיים. גראה
 עב שכוונתו לפרש ענין שמותיהם של אדם וחיה: אדם ענינו אדמה וחיה - חיים. - שירת
 נצח. במקור שירת נצחון. ואין לזה סעם. ונראית סברתו של גינצברג (Legenda VI, 159)

עח מוֹכֵה [וְהָיָא] הַסְרֵי אֶחָדִי הַעֲבֹדָה: וְאָמַר עֶשֶׂר אֶתָּה וְאֶל־הַעֲשֶׂר
 תָּשׁוּב כִּי מִמֶּנּוּ לְקַחְתִּיךָ וְלֹא אֶאֱבָרְךָ כִּי אִם־אֲשַׁלְּחֶךָ אֶל־אֲשֶׁר
 עט לְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם וְאִזּוּ אוֹכַל לְקַחַת אוֹתָךָ בְּבוֹאִי שְׁנִית: וְאֶבְרַךְ אֶת־
 ס קַל־בְּרִיּוֹתַי הַנִּקְרָאוֹת וְאִי־הַנִּקְרָאוֹת: וְנֶאֱבָרְךָ [אֶת־הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִי
 סא שֶׁבֶת הוּא] אֲשֶׁר בּוֹ שָׁבַתִּי מִכָּל מְלֶאכֶתִּי: וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קִבַּעְתִּי
 אֶת־הַיּוֹם הַהוּא לְהִיּוֹת הַשְּׁמִינִי הַיּוֹם הַנִּבְרָא הַרְאִשׁוֹן לְלֹא־עֲבֹדְתִי
 וְלִמְעַן יִהְיֶה [וְהַשְּׁבוּעַ] לְדַמּוֹת שֶׁבַעַת הָאֱלֹסִים וְהַשְּׁמִינִי לְרֵאשִׁית
 שְׁמוֹנַת הָאֱלֹסִים וְכַיּוֹם הַרְאִשׁוֹן לְשִׁבְעַת יְהִיָּה חֲזוֹר תְּמִיד הַיּוֹם
 סב הַשְּׁמִינִי בַשְּׁבוּעַ: וְעַתָּה חֲנוּךְ אֵת אֲשֶׁר אֶמְרֵתִי לָךְ וְאֵת אֲשֶׁר הִבִּינֹתָ
 וְאֵת אֲשֶׁר רָאִיתָ בַשָּׁמַיִם וְאֵת אֲשֶׁר רָאִיתָ בָּאָרֶץ וְאֵת אֲשֶׁר קִתְּבַתָּ
 בַּסְּפָרִים אֶת־כָּל אֵלֶּה לְבָרֵא בְּחֻקְמִתִּי בִּינּוֹתַי וְאֶבְרַא לְמַן־הַיּוֹסֵד
 סג הַעֲלִיּוֹן וְעַד הַתַּחְתּוֹן וְעַד־הַסּוֹף: וְאִין יוֹעֵץ וְאִין יוֹרֵשׁ לְבְרִיּוֹתַי:
 סד־סוּ אֲנִי הוּא לְנִצָּח וְלֹא נִעְשִׂיתִי בְּיָדַיִם: אִין שְׁנִי לְמַחְשַׁבְתִּי יוֹעֲצִי הוּא
 סו חֻקְמִתִּי וּמְאֻמְרִי הוּא מַעֲשֶׂה: וְעִינֵי רוֹאוֹת הַכֹּל וְאִם־אֲבִיט עַל־הַכֹּל
 סז וְעַמְדוֹ וְנִעְרָו מִסַּחַר וְאִם־אֶסְרִי שָׁנִי וְאֶבְרֹו כָּלֵם: שִׁים לְבָךְ חֲנוּךְ
 וְנִדְעָתָ אֶת־הַמַּדְבָּר אֵלֶיךָ וְלְקַחְתָּ אֶת־הַסְּפָרִים אֲשֶׁר קִתְּבַתָּ אֶתָּה:
 סח וְאֲנִי הִנְנִי נוֹתֵן לָךְ אֶת־שְׁמוּאֵל וְאֶת־רְעוּאֵל אֲשֶׁר הִעֲלוּהָ אֵלַי:
 סט וְנִרְדַּתְּ אֶל־הָאָרֶץ וְהַנְדַּתָּ לְבָנֶיךָ אֶת־אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ וְאֶת־אֲשֶׁר
 צ רָאִיתָ לְמַן־הַרְקִיעַ הַתַּחְתּוֹן וְעַד־בְּסָאִי: כָּל־הַצְּבָאוֹת אֲנִי עֹשִׂיתִי וְכָל־
 הַבְּחֹת וְאִין מִתְקוֹמֵם נִגְדִי אוֹ מִמְרָה אֵת פִּי כִּי כָּלֵם נִשְׁמָעִים
 צא לְמַחְשַׁלְתִּי הַיְחִידָה וְעוֹבְדִים לְמַחְשַׁלְתִּי הַיְחִידָה: וְנִתְּמָ לָהֶם אֶת־
 הַסְּפָרִים הַבְּתוּבִים בְּיָדְךָ וְקִרְאוּ וְהִפִּירוּ אוֹתַי הַבּוֹרֵא הַכֹּל וְהַבִּינוּ

שעיקרו שירת נצח (וכן לקמן י"ג ל"ג). והשוה תפלת ש"ע ולנצח נצחים קדושתך
 עח־עט נקדיש. - ואור בלי חשך. כוונתו אור תמיד. - בבואי שנית. ע' ט"ז א'. - בסוף
 ס פסוק ע"ט יש הערת גליון: ויהי אדם בגן חמש שעות וחצי. - התוספת שבמרובעים בפסוק ס'
 סא היא לפי נוסחאות א. - לפסוק פ"א השוה סנהדרין צ"ו ב' א"ר קטינא שיח אלפי שני הוו
 עלמא וחד חרוב (רש"י: שאלף שנה יהיה חרוב חוץ מששת אלפים אלו. דהיינו אלף שביעי)...
 אביי אמר תרי חרוב (רש"י: תרי אלפים הוא הרב אלף שביעי ואלף שמיני)... תניא
 כוותיה דרב קטינא. כשם שהשביעית משמט שנה אחת לז' שנים כך העולם משמט
 אלף שנים לז' אלפים שנה... ואומר [תהלי' צ' ד'] כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול
 סח כי יעבר. - השוה ביר מ"ד כ"ב אף מאמרו של הקבי"ה מעשה. והוא על דרך הכתוב
 סט (תהלי' ל"ג ט') כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד. - שמואל... רעואל. Самуила
 и рагуила. נראית השערתו של גינצברג (שם. 160) ששני שמות אלו הורכבו

צב כי איך-עוד מלכדי: ומסרו את-הספרים הבתובים בדרך בנים לבנים
 צג ודור לדור ומשפחה למשפחה: ואת-דרך מנוף את-מיכאל שר
 צד צבאותי להשגיח על-קרבך ושל קתב-ידי אבותיך אדם ושת
 צה ואנוש וקין ומחלאל וגר אביך ולא אאבדם ער-דור אחרון:
 כי צויתי לאריות ופריות מלאכי אשר העמדתי בארץ לשומרים
 עליהם ואת-השמים שקדתי לשמר עליהם שר-אבדו במבול הקא
 אשר אני עושה ביום: כי ירשתי את-רשת בני-האדם שאינם
 מושכים בעל אשר שמתי עליהם ויסירו את-עלי ויקחו להם על
 אחר ויורשו ורע הקל וישמחו לאלהי הקל ויעבדו את-אחיהו
 צו ותשחת כל-הארץ בעול וברשעה ובנאוף ובטבדת אלילים: ולכן
 מביא אנכי את-המבול על-הארץ והארץ גם-היא תשחת בבן
 צז הגדול: והשאתי ממשפחתך איש צדיק אתו וכל-ביתו אשר יעשה
 צח רצוני: וקם מנרעו דור אחר אחרון מאד ומהם רבים יהיו בלתי
 צט שבעים מאד: ובאחרית הדור שהוא ארצה להם את-הספרים
 הבתובים בדרך ובידי אבותיך ושומרי הארץ יראום לאנשי אמונים
 עושי רצוני אשר לא יקראו בשמי לשוא והם יגידו לדור שהוא
 ק והם אהרי אשר יקראו קהם יקברו בסוף מבתחלה: ועתה אני נותן
 לה מנוף מועד שלשים יום אחכה ועשית בביתך והגדת לכל-
 בניך ולכל-בני ביתך מלפני ושמעו אל-אשר תאמר אליהם וקראו
 והבינו כי אין עוד מלכדי וקלם ושמרו את-מצותי והחלו ולקרא
 קא ולקבין בספרים הבתובים בדרך: ומקץ שלשים יום אשלח את-
 מלאכי ונשאה מעל הארץ ומאת בניך אלי:
 יב ויקרא !! אל-אחד מוקני המלאכים נזרא ואים ויעמידהו על-
 ב ירי: ומראה המלאך שהוא לבן בשלג וידיו מראיהן בקרח ולקח

מן שמיא וארעא (בארמית) והשם אל, והם שני מלאכים הממונים על השמים
 זד ועל הארץ. - לאריות ופריות. וכן בנוסח א, ובנוסח ע: אריות ומריות. וקשה
 להכריע על עיקר משמעותם. השם אריות נמצא בברא' י"ד א' וט', דניאל ב' י"ד. -
 ק-ק [לקרא ולהבין]. כך בנוסח ו. - נוסח ע מוסיף בפסוק ק"א: אל המקום אשר הוכן לך
 והיית לפני מהיום ועד עולם וראית את רזי והיית סופר עבד לי כי תהיה כותב את כל
 מעשי הארץ ואשר בארץ ובשמים והיית לי לעד הדין הגדול לדור. הכל דבר ה' אלי
 בן-בר איש אל-רעהו. -

יב ב המלאכים הם משני מינים: אותן שהן לצורך שליחות הן של רוח... ואותן
 שהן לצורך שירות הן של אש. שנאמר [עשה מלאכיו רוחות] משרתיו אש להס'

ג קר גדול: ויקרר את-פני כי לא נשאתי את-מראהו כְּאִשֶּׁר לֹא
 ד יוקלו לשאת את-אש הבבשן ושרב השמש וקר האויר: ויאמר
 ה: אֵלֵי חֲנוּךְ אִם-לֹא יִקְרְרוּ אֶת-פְּנֵיהֶּ פֹה לֹא יוּכַל כָּל-אָדָם לְהִבְיֹט
 ו אֶל-פְּנֵיהֶּ: וְאֶל-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִעֲלוּנִי בַתְּחִלָּה אָמַר ה: וְרַד חֲנוּךְ
 ז אֲתָכֶם אֶל-הָאָרֶץ וְחִבִּיתֶם-לֹו עַד-יוֹם הַמוֹעֵד: וְנִשְׂימוּנִי בַלְּיָלָה עַל-
 ח מִטְּתִי: וּמִתּוֹשֶׁלַח הָיָה מִצָּפָה לְבוֹאֵי בַיּוֹם וּבַלְּיָלָה שׁוֹמֵר הָיָה
 קְלִי-בְּנֵי בֵיתִי וְאֶדְבָר אֲלֵיכֶם:

יג ב שָׁמְעוּ בְּנֵי אֶת אֲשֶׁר בְּרָצוֹן ה: אֲנִי נִשְׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם הַיּוֹם
 ג לְהַגִּיד לָכֶם מִסִּי ה: אֶת אֲשֶׁר הָיָה וְאֶת הַהֵנָה וְאֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה עַד-
 ד יוֹם הַדִּין: שָׁמְעוּ בְּנֵי לֹא מִסִּי אֲנִי מְגִיד לָכֶם הַיּוֹם כִּי אִם-
 ה מִסִּי ה: אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם: וְאַתֶּם שׁוֹמְעִים אֶת-דְּבָרֵי מִסִּי וְאֲנִי
 ו אָדָם אֲשֶׁר נִבְרָא כְּמוֹכֶם וְאֲנִי שָׁמַעְתִּים מִפִּי-אֵשׁ שָׁלַח ה: כִּי-סִי ה:
 ז בְּבִשְׁן אֵשׁ וְדָבָרֵי לְהִבָּה יוֹצֵאת: וְאַתֶּם בְּנֵי רוֹאִים אֶת-פְּנֵי וְאֲנִי
 ח אָדָם אֲשֶׁר נִבְרָא כְּמוֹכֶם וְאֲנִי רוֹאֶה הַיּוֹתִי אֶת-פְּנֵי ה: כְּבָרְזֵל מְלָקָן
 ט בָּאֵשׁ אֲשֶׁר בְּהִנָּשְׂאוֹ נִיצוֹצוֹת הוּא מְשַׁלַּח וְהוּא שׁוֹרֵף: וְאַתֶּם רוֹאִים
 י אֶת-עֵינֵי בְּרֵאוֹת אָדָם הַרוֹמָה לָכֶם וְאֲנִי רְאִיתִי אֶת-עֵינֵי ה: וְהֵן
 יא מְאִירוֹת בְּקַרְנֵי הַשֶּׁמֶשׁ וּמִתְרִירוֹת אֶת-עֵינֵי אָדָם: וְאַתֶּם בְּנֵי רוֹאִים
 יב אֲתָם וְמִן עֲזָרַת לָכֶם וְהוּא שָׁלַח אָדָם נִבְרָא כְּמוֹכֶם וְאֲנִי רְאִיתִי
 יג וְמִן הַעֲנָרַת לִי וְהוּא מְלַאֵה אֶת-הַשָּׁמַיִם: וְאַתֶּם רוֹאִים אֶת-
 יד שַׁעֲוֵר קוֹמְתֵי הַרְמָה לְשַׁלְּכֶם וְאֲנִי רְאִיתִי אֶת-שַׁעֲוֵר קוֹמֵת ה: לְלֹא-
 טו מְדָה וּלְלֹא-דְמוּי וְאִין-לוֹ-סוּף: הֵנָּה אֲתָם שׁוֹמְעִים אֶת-דְּבָרֵי-סִי
 יז וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-דְּבָרֵי ה: בְּקוֹל-רַעַם גְּדוֹל בְּתוֹךְ תְּנוּעַת עֲנָנִים בְּלִי-
 יח הַרְף: וְעַתָּה בְּנֵי הַקְּשִׁיבוּ שִׁיחַת אֵב בְּשֶׁר וְדָם נוֹרָא וְקָשָׁה לַעֲמֹד

(ר) יוחנן במדרש לתהלים קיד ג). וחנוך בשמים נעשה מלאך ה שרת (ע) לעיל ט
 (ז). לפיכך היה צורך לצננו, שיוכל לירד לארץ (והשוה דברי הפייטן, בפיוט אשנבי
 שחקים, יוצר לשמחת תורה: חקיף מטטרון [חנוך] שר - הנהפך לאש מבשר - מלמד
 מוסר - לילדי אור נמסר). על התמנותו של חנוך לשר הפנים (= מטטרון) ע' לקמן
 ייח ב' -

שַׁעֲוֵר קוֹמֵת. -sobtira t'la. - גינצברג (שם) משווה לכאן את דבריו
 של רבן יוחנן בן זכאי קודם מותו (ברכות כ"ח ב', אדר"ג כ"ה ע"ט): אילו לפני
 מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי אין כעסו
 כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם.

יג ח -

כד וְהַעֲצִים וְהָאֲבָנִים וְהַנְּהָרוֹת וְכָל־הַנִּמְצָאִים: אָנֹכִי קָתַבְתִּי אֶת־הַגְּבוּהָ
כה לַמֶּן־הָאָרֶץ וְעַד־הַרְקִיעַ הַשְּׁבִיעִי וְלַמָּטָה עַד־שְׂאוֹל תַּחְתָּיהָ: וּמְקוֹם
כו הַמִּשְׁפָּט וְשְׂאוֹל הַגְּדוּלָה מְאֹד הַסְּתוּקָה הַבּוֹקָה: וְאַךָּ אֶת־עַמְל
כז הַשְּׂבוּיִים הַמַּחֲכִים לַדִּין בְּלִי־מִדָּה: וְאַכְתָּב אֶת־כָּל־הַנִּשְׁפָּטִים עַל־
כח יְדֵי הַשּׁוֹפֵט וְכָל־מִשְׁפָּטָם וְכָל־מַעֲשֵׂיהֶם: וְאַךָּ אֶת־כָּל־הָאֲנָשִׁים
מְדוּר הָאֲבוֹת הַרְאִשׁוֹנִים עִם־אָדָם וַתְּהִי וְאַאֲנַח וְאַבְרָהָה עַל־אֶחָרִית
כט רַשְׁעָתָם אוֹיֵלִי מִחֻלְשָׁתִי וְחֻלְשַׁת אָבוֹתַי הַרְאִשׁוֹנִים: וְאַחֲשָׁב בְּלִבִּי
וְאֹמַר אֲשֶׁר־י הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא נוֹלַד אוֹ אֲשֶׁר נוֹלַד וְלֹא תָשָׂא לִפְנֵי
ל יי כִּי לֹא יָבֹא לַמְּקוֹם הַהוּא וְלֹא יִשָּׂא אֶת־עַל־הַמְּקוֹם הַהוּא:
ל וְאַךָּ אֶת נוֹשְׂאֵי הַמַּסְתָּחוֹת וְאֶת־שׁוֹמְרֵי שְׂאוֹל הָעוֹמְרִים בְּנִחְשֵׁים
גְּדוּלִים וְסַנִּיחִים בְּנִירוֹת כְּבוֹיִים וְעֵינֵיהֶם אֵשׁ וְשִׁנֵּיהֶם גְּלוּיֹת עַד
לא סוּזוֹתֵיהֶם: וְאֹמַר לַסַּנִּיחִים מִי יִמֵן וְלֹא אֶרְאֶכֶם עוֹד וְלֹא אֶשְׁמַע אֶת־
לב מַעֲשֵׂיכֶם וְאִישׁ לֹא יָבִיא אֶת־בְּנֵי עַמִּי אֲלֵיכֶם בְּמָה מַעֲשִׂים הָיוּ
לג מִשְׂאֵיהֶם בַּחַיִּים הָאֵלֶּה וּבַחַיִּי־נֶצַח יִסְבְּלוּ עִמָּל תְּמִיד: אָנֹכִי עָלִיתִי
לד לַמִּזְרַח לַגֹּן־עֶדֶן אֲשֶׁר שָׁם הוּבְנָה מְנוּחָה לַצַּדִּיקִים וְהוּא סְתוּחַ
לִדְרֹמֵי הַשְּׁלִישִׁי וְלַצֵּד הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא סְגוּר: וְשׁוֹמְרֵים הָעֹמְדוֹ
לז עַל־יַד־הַשְּׁעָרִים הַגְּדוּלִים מְאֹד מִמִּזְרַח שָׁמַשׁ מִלְּאֲכִי לַהֵט שָׁרִים
לח בְּלִי־הַרְרָף שִׁירֵי נֶצַח שְׂמַחִים לְבוֹא הַצַּדִּיקִים: בְּיוֹם הַבִּיאָה
לז הַצַּחֲרוּקָה יוֹצִיאוּ לְאָדָם עִם־הָאֲבוֹת וְהַבִּיאוּם הַזֶּה לְמַעַן יִשְׁמְחוּ
כז בְּקִרְאָה אִישׁ לְאוֹהָבָיו לְאָכַל אֶת־וְלֶחֶם הַצַּחֲרוּרִים וְהֵם בָּאִים בְּשִׂמְחָה
כח וּמְשׁוֹמְחִים לִפְנֵי הַיָּבֵל הָאִישׁ הַהוּא בְּשִׂמְחָה וּמַחֲכִים לְלַחֲמוֹ וְלַעֲנֹג
כט מוֹב וְעֹשֶׂה בְּלִי־מִדָּה וְלִשְׁשׁוֹן וְגִיל בְּתוֹךְ אוֹרָה וַתִּי־נֶצַח: וְאָנֹכִי
לז אֹמַר לְכֶם בְּנֵי אֲשֶׁר־י הָאִישׁ יִרְאֵה אֶת־שָׁם יי וְעוֹבֵד לִפְנֵי תְּמִיד
לז וּמְבִיא מְנַחֹת בְּתַרְגְּוֹ בַּחַיִּים הָאֵלֶּה וְכָל־הַחַיִּים הָאֵלֶּה יִחַזֵּק בְּצַדִּיק
לז וַתֵּת: אֲשֶׁר־י הָעוֹשֶׂה מִשְׁפָּט צַדִּיק לֹא בְּמַתָּן כִּי אִם־בְּאֵמֶת וְלֹא
לז יִקְנֶה אַחֲרֵי־כֵן לְכָל־דָּבָר מִשְׁפָּטוֹ יָבֹא לְעֵתִיד בְּלִי מִשָּׂא פָּנִים:
לז לֹלַח אֲשֶׁר־י הַמְּכַסֶּה עֲרָמִים בְּגָדִים וְלִרְעָבִים יִמֵן לַחֲמוֹ: אֲשֶׁר־י הַדָּן

כד הרוח. אולי עיקרו: משכן הרוח. - ש אול תחתיה. אולי אף לדעתו של בעל הספר
ז' מדורות יש לשאול (השוה, למשל, סדר רבה דבראשית סי' כ"ח ואילך), אע"פ שלא
כח דבר בספר על מנינם ותיאורם. - כל הראשונים, למן אדם וחוה ואילך, נפרעים מהם
לג-כ בניהנם בעד חטאותיהם. - שירי נצח, ע' לעיל י"א ע"ב. - לא במתן כי אם
באמת. השוה דבריו של אנטונינוס איש סוכו (אבות א' ג') אל תהיו כעבדים המשמשים

לט משפט צדק ליתום ואלמנה ולכל-ינדקא יעזר: אשרי השב מדרך
הזמן בעולם בהכל הזה והלך בדרך הישרה המוליקה אל-חיי
מ-סא אין-סוף: אשרי הזרע ורע אמת כי שבעתים יקצר: אשרי האיש
מב אמת בקרבו ודובר אמת לרעהו: אשרי האיש רחמים בסיו ועגנה
כג בלבו: אשרי המבין לכל-מעשה :: אשר נברא והוא משבחיו: כי
מד מעשי :: אמת אכל מעשי אדם מהם טובים ומהם רעים ולסי מעשיהם
מה יודעו האמנים: בני כל-מעשה וכל-מדנה וכל-משקל אני מדתי
מו ואכתב כאשר אנוני :: ובכל-אלה מצאתי שגויונים: וקשנה נקברה
משנה בן נקבר אדם מאדם לאחד נחלה רבה ולאחד חקמת-לב
רבה ולאחד בינת המעשה והאחד במרשתת המעשה והאחד בשתיקת
שפתים והאחד בטבר והאחד בלחם והאחד ביסי והאחד בגער והאחד
במריפות והאחד במראה-הגוף והאחד בקרב-רגש ישמע בכל:
מ-סח ואין יתרון לאיש מירא :: הוא והלל מכל בידור שהוא: :: בידיו
מט ברא את-האדם בדמות סגיו קטן וגדול ברא :: ואשר ינאץ סגיו
אדם ינאץ סגיו מלך וסגיו :: ומאם סגיו אדם הוא לסגיו ::
נ יבוז: המקעים לכל-אדם בלי רעה בעם גדול ירדפהו מאת ::
נא-נג היורק בסגיו אדם נאצה תרדפהו בדין :: הגדול: אשרי האיש
אשר לא יטה את-לבו להרע לכל-איש לנשפט יעזר ואת-הנדקא
ידיים ולמבקש יעשה אדקה כי ביום הדין הגדול וכל-מעשה אנוש
נג יתחדש בקרב: אשריהו ולו תהי מרת-צדק ומאנו צדק ומשקל
צדקן כי ביום הדין הגדול כל-מדנה וכל-מאוננים וכל-משקל כמו
במאוננים לאמר בקנה יהיו תלוניים ועומדים בקנה וכל-איש וביד
נד את-מדתו ובמדנה וקבל את-גמולו: ואשר ימחר ועשה מנחה
נה לסגיו :: ימחר :: בקשת מעשהו ועשה לו משפט צדק: ואשר ירבה
נו גרות לסגיו :: והרבה-לו :: שמירתו במלכות שלממלה: ובי דורש
:: לחם או גר או איל או שור או קרבנות אחרים לא אלה כי

מח את הרב על מנת לקבל פרס. - ה' בידיו ברא את-האדם. השוה אותיות דר'
עקיבא (בית המדרש ג' 59): שכל העולם נברא במאמרו של הקביה ואדם בכפו ורשיי
נג לבראשית א' כ"ז: שהכל נברא במאמר והוא [אדם] נברא בידיים. - סוף הכתוב נ"ב הוא לפי
נג נוסח י. - בקנה... בקניה. на мѣрилѣ повѣшена и на купли стоит. לשון נופל על
לשון של קנה וקניה מזכיר את הלשון שבישעיה מ"ג כ"ד לא קנית לי בכסף קנה
(אע"פ ששם קנה הוא מענין אחר). - איל. בסלאבי брѣва (=חזיר). ואין ספק שאיל

ז: אם-לב שהור ידרש ובקל-אלה הוא מנקה את-לב האדם: אם-
 נב: וביא אדם מנחה למלך קשר נדם והוא בלבו אי-אמונה יחשב
 נח: הלא יקנה המלך אשר יראה את-מנתתו ומקרהו לדיון: או אם-
 נט: יתניף איש לרעהו בלשון טובה ובלבו רעה הלא יבין לבו זאת
 ודקרב נפשו וישפט שאין משפטו בצדק: באשר ישלח יי אור
 גדול והיה משפט צדק ובלי משא פנים לצדיקים ולאינם צדיקים
 ס: ואיש לא-יסקר און: ועתה בני שימו מהשקה על-לבכם ושמעתם
 לדברי אביכם כי מפי יי אנכי דובר אליכם ולקחתם את-הספרים
 האלה הבתובים בידי אביכם וקראתם בהם ובהם תדעו כל-מעשי
 סא: יי: ספרים רבים היו מתחלת הבריאה עד-סוף הדורות יהיו וגם
 אחד מהם לא-יודיעכם בכתב-ידי אם-תחזיקו בו לא תחטאו
 סב: לוי: כי אין מלבד יי לא בשמים ולא בארץ ולא בשאול ולא
 סג: בקל-יסוד: יי עשה יסוד על-אי-יודעים ומתח את-הרקיע בנראים
 סד: ואת-הארץ העמיד על-המים ואת-המים יסד על אי-עומדים
 סה: וכל-ברואי אין-מספר ברא לבדו: מי מנה עפר הארץ או חול
 הים או נטפי המטר או טל העננים או נשיבת הרוחות: מי
 קשר את-הארץ ואת-הים בקשרים לא-יתרו ואת-הכוכבים תצב
 סו: מן-האש וינף את-הרקיע: ובתוכם העמיד את-השמש למען ילך
 בשבע תקופות השמים מי העמיד מאה ושנים ושמונים פסא
 למען יצא ביום קטן ועוד מאה ושנים ושמונים פסא למען יצא
 סז: ביום גדול: ושנים פסאות גדולים לו ולשמש למען יגום בהם
 סח: בשוכו כה וכה ממעל לקסא הנה: מנרח תמוז מיום שבעה עשר
 יבא ועד נרח שבת ומשבעה עשר בטבת יצא וכן ילך השמש
 סט: בכל-תקופות השמים: וכאשר יקרב אל-הארץ ושמחה הארץ
 והוציאה את-שרניה וכאשר ירחק והתאבלה הארץ והעצים וכל-
 ע: שרי אין להם גדול: כל המדות האלה ומדות-השעה לחלקים
 עא: העמידה חקמתו את-הנראים ואת אי-הנראים: מן-אי-הנראים
 עב: ברא את-כל-הנראים והוא בעצמו אי-נראה: בן אומר אני לכם
 בני תנו את-הספרים לבניכם ולכל משפחותיכם ושאר בני-בשרכם:

(? брана) בחזיר נתחלף לו לאחד המעתיקים. וכן לקמן כ' ב', כ"א י"ד וי"ז. כ"ב ל"ד. Morfill
 (בהוצאת Charles) מוסר בשתיקה בלשון cattle (עמ' 84) או sheep (עמ' 86). - מירח תמוז.

חנוך ב יג עג-טו

עג למען ובינו וזראו אתי ולקחום והיו מוכים להם מקל מאכל
עד טוב אשר בארץ וקראו להם וקרבו אליהם: כי אי-מבינים ואי-
עה חושבים עלי ואת-זראים אתי הם לא יקבלום כי אם-יסורו מהם
עו ביום הדין הגדול: ושבע אני לכם בני אבל אני לא אשבע אף
עו שבושה אחת לא בשמים ולא בארץ ולא בקריאה אחרת אשר
עו ואם-אין אמת באדם ושבע בלשון הן הן או לא לא: ואני לשבע
עו לו מקום לנפש ומדה ומשקל אשר שתיד הוא להיות בדור הזה
עח למען וקשה-בו אדם: ושעה בני אל תקעו כי שם הוכן מקדם
עט מקום לקל-נפש אדם: אני מעשי קל-אדם בקרב רשעתי ואיש
ס מן-הנוגדים בארץ לא יוכל להסתר ולא להסתיר את-מעשהו אני
פא רואה הכל בבמראה: ושעה בני בסבלנות וענה תשארו מקסר
פב ומיכם למען תגמלו עולם אי-סוף לשתיד לבא: קל-תבונה וקל-
פג שצע וקל-שחין וקל-דבר רע אשר יבואכם מן ויפלתם למען
פד ו: ואם תוקלו לגמל פרי-מאה אל-תגמלו לא לקרוב ולא לרחוק:
פז כי ו: הוא הגומל לה והוא ינקם לכם ביום הדין הגדול ואל תקו:
סא אדם נוקמים מה על ידי איש כי אם-שם על-ידי ו: איש מקם
סב אשר ואבד את-זקבו ואת-קספו למען אהיו וקבל אוצר מלא בטלים
סג שהוא: לתום ולאלמנה ולתלך תשלחו את-זרעם קסו לחותמיכם:
סד עזרו לגמון בצרה ולא תבואכם צרה באצרותיכם וקטת עבודתיכם:

במקור פמו (самовоуца) ובנוסחאות פא סיון (двана) - השוה מדרש עשרת הדברות
(בית המדרש א' 72): אפילו באמת אין אדם רשאי לישבע, כי כשמרגיל לשונו לישבע
נשבע היום נשבע למחר ונעשית שבועה שגורה בסיו וקלה בעיניו, וכל המחלל שמו
של הקב"ה ונשבע לשקר או אפילו באמת סופו הקב"ה מגלה משכורתו (שקרו) ורשעו
לכל אדם, או לו בעולם הזה או לו לעולם הבא, וכתב בעל קמחא דאבישונא (בפירושו
לפיוט אלהים בהנחילך, יוצר ליום ב' של שבועות): ומדרש אגדה דרשו בו, בא הכתוב
להודיעך כמה חמורה השבועה שאפילו המוצרך להשבע בבית דין באמת בשם ה' יתן
צדקה על השבועה שהוצרך לעשות (וע' שמידל בבית תלמוד א' 245-247, גינצברג
3-672, MGWJ 1912). - ללשון, אני לא אשבע... לא בשמים ולא בארץ ולא בבריאה
אחרת יש להשוות באיבנגליון אגרת יעקב ה' י"ב לא תשבעו לא בשמים ולא בארץ
ולא בכל שבועה אחרת ויהי הן שלכם הן ולא שלכם לא. - דבר רע. слово злое.

טו וכל-על עצב ובקד כְּאִשֶׁר יבואֶכֶם למִצְוֹן יי הכל תשא וּמִתִּירֶהוּ
 טז וכן תִּמְצְאוּ אֶת-שְׂכָרְכֶם בְּיוֹם הַדִּין: בַּבֶּקֶר וּבַצֹּהֲרָיִם וּבְעֶרְב טוֹב
 טז לְבֹא לְבֵית יי לְהִלֵּל לְבוֹרָא הַכּל: כִּי כָל-נִשְׁמָה תְהִלְלֶהוּ וְשִׁבְחָהּ
 ז כָּל-בְּרִיָּאָה נִרְאָה וְאִי-נִרְאָה: אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר סָתַח אֶת-סִיּוֹ לְהִלֵּל
 זא וְהִלֵּל לִי בְּכָל-לְבוֹ: אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יִסְתַּח אֶת-לְבוֹ לְחֶרֶף וְחֶרֶף
 זב אֶת-הָעֵי וְהוֹצִיא דָבָר עַל-רַעְיוֹ: אֲשֶׁרִי הַפּוֹתֵחַ אֶת סִיּוֹ לְבָרֵךְ
 זג וְלְהִלֵּל אֶת-יְי: וְאֲרוּר הַפּוֹתֵחַ אֶת-סִיּוֹ לְקַלֵּל וְלְחֶרֶף כָּל-יָמָיו לְפָנַי
 צד-גו יי: אֲשֶׁרִי הַמְּבָרֵךְ אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂי יְי: אֲרוּר הַמְּחַרֵּף אֶת-כָּל-
 צו-גז בְּרִיּוֹת יְי: אֲשֶׁרִי הַחוֹשֵׁב לְכָלוֹת מַעֲשֵׂי יְדָיו: אֲרוּר הַמַּצְפֵּה לְאָכַל
 צח-צט [עֲמַל] אֲהָרִים: אֲשֶׁרִי הַשׁוֹמֵר יְסֻדוֹת אֲבוֹתָיו הַקְּדוּמוֹנִים: אֲרוּר
 ק הַמְּשַׁחֵת מוֹקְדוֹת אֲבוֹת-אֲבוֹתָיו וְאֲבוֹתָיו: אֲשֶׁרִי הַנוֹשֵׁעַ שְׁלוֹם-אֲהָבָה:
 קא-קב אֲרוּר הַהוֹרֵם הַשְּׁלוֹמִים בְּאֲהָבָה: אֲשֶׁרִי שְׂאִינוּ מְדַבֵּר שְׁלוֹם [רַק]
 קג בְּלִשׁוֹנוֹ וּבְלִבּוֹ שְׁלוֹם לְכָל: אֲרוּר הַמְּדַבֵּר בְּלִשׁוֹנוֹ שְׁלוֹם וּבְלִבּוֹ
 קד אֵין שְׁלוֹם: כָּל-אֵלֶּה בַּמִּדּוֹת וּבַסְּפָרִים וְגַלּוֹ בְּיוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל:
 קה וְעַתָּה בְּנִי אֵל תֹּאמְרוּ אֲבִינוּ הוּא עִם-יְי וְהוּא יְגַן עֲלֵינוּ וְהַתְּסַלֵּל
 קו בְּעַד חַטֵּאתֵינוּ אֵין שָׁם עוֹזֵר לְכָל-אֲדָם אֲשֶׁר חָטָא: רְאוּ מַעֲשֵׂי כָל-
 אֲדָם בְּלֶמַעַת כְּתִבְתִּי אֲנִי לְפָנַי הַעֲשׂוֹתָם וְאֶכְתָּב אֶת כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
 קז בְּכָל-בְּנֵי הָאָדָם עַד-הָעוֹלָם: וְאִישׁ לֹא יוּכַל לְהַשְׁחִית אֶת-קְדֻשַׁת-
 קח יְדָיו: כִּי יי יִרְאֶה הַכּל וּמַחְשַׁבּוֹת אַנְשִׁים רְעִים כִּי הִקְדִּיל הֵם אֲשֶׁר
 קט יִשְׁכְּנוּ בַּחֲדָרֵי הַלֵּב: וְעַתָּה בְּנִי הֲאִינוּ לְכָל-דְּבָרֵי אֲבִיכֶם אֲשֶׁר
 קי אֲנִי מְדַבֵּר אֲלֵיכֶם שֶׁן תִּתְקַמְּמוּ וְאִמְרַתֶּם מִדַּעַל לֹא אָמַר לָנוּ אֲבִינוּ
 קיא בְּעַת הַהִיא אֶת-אִי-דַעַתֵנוּ זֹאת: וְהָיוּ הַסְּפָרִים אֲשֶׁר נִתְּתִי לְכֶם
 גִּזְלוֹת מִנְּהַתְּכֶם אֶל-תְּסַתִּירוּם מִפְּנֵי כָּל-הַחַטָּאוֹת וּבְאֲרַתֶּם אוֹתָם
 קיב לְמִצְוֹן יְדַעוּ מַעֲשֵׂי יְי הַנִּסְלָאִים מֵאֵד: בְּנֵי הַגֵּה הוֹלֵךְ וְקָרַב יוֹם
 הַמוֹעֵד וְהַעֲת הַגְּתוּגָה לִי בָּאָה וְנִדְרָשׁ אֲנִי לְלָכֵת וְהַמְּלָאכִים הַרוֹצִים

טח-קא מסר השם דבר בשם דיבור. ואין זה כאן ענינו. - לבית ה'. לבית המקדש? - השוה ספרי
 דברים שכיט: אין אבות מצילים את הבנים... אחים את אחים מנין, תיל אח לא מדה
 יפדה איש [תהלי' מיט ז']. ומדרש תהלים למזמור מ"ז א': את, כמה קשה אותו היום
 ואין יכול לפדותו. וכן אמרו (סנהדרין ק"ד א'): ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא.
 דכתיב [דב' ליב] ואין מידי מציל, אין אברהם מציל את ישמעאל אין יצחק מציל את
 עשו. וכן הוא אומר (ישע' ס"ג ט"ז) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא
 יכירנו. ויש להשוות מקיב סיו י"ד שירמיהו מגין על ישראל. -

קיב ללכת אתי עומדים על-הארץ שומרים את-שקדתם: ומחר אני
קיג הולך למרומי השמים לגמלת-עולמי נצח: ולכן צויתים בני בני
טעשו את-השוב לפני יי:

יד וישן מתושלח את-חנוך אביו ויאמר: אם-שוב בעיניך חנוך
ב ופשינו לחם לשניה למען תקברך את-בתינו ואת-בניה ואת-כל
ילידי ביתך והתקברו אנשים בגלגלה ואחר-יכן תלך כרצון יי:
ג-ד וישן חנוך לבנו ויאמר: שמע בני למן אשר משחני יי בשמן
התפארתו לא בא אכל בקרבי ונעם ארץ אין נפשי זכרת ואין-לי
ה חפץ בקבר מדברי ארץ: אכל קרא תקרא אל-אחיה ואל-כל-בני
ו עלי: ומהר מתושלח ויקרא אל-רעים ורימן ועובד ותרמיון ועירד
ז אחיו ואל וקני כל-העם ויקרא אליהם אל-פני חנוך אביו: וישפתחו
הלם לפניו ויראם חנוך ויברכם וידבר אליהם לאמר:

טו שפענו בני בימים ההם ירד יי למען אדם אביכם על-הארץ
ובקר את-כל-בריותיו אשר ברא באלפי השנים הקודמים ואמרו
ב כלם ברא לאדם: ויקרא יי לכל-בהמת הארץ ולכל-רמש האדמה
ולכל-עוף המעופף ברוח ויבא את-קלם לפני אדם אבינו למען יקרא
ג שמות לכל-החיה על-ארבע: ויקרא אדם [ושמות] לכל-בהמיות אשר
ד על-הארץ: ויצמידהו יי מלך על-קלם ויבגוע לפניו את-קלם
למשל ובהם] וישעם אלקים וחרשים למשמעת ולכל-עבודה כמו
ה-ו לכל-אדם: יי ברא את-האדם אדון לכל-קנינו: ואין יי דן כל-
נפש בהמה מפני האדם אכל דן הוא נפש אדם מפני נפש בהמה
ז ביום הגדול: כי הגדל מקום לבני אדם וכל-נפשות אדם הן
במקור הנפשות בהמה ולא תאבד נפש אחת אשר ברא יי עד-
ח הדין הגדול: וכל-נפש בהמה תלשין על-האדם אשר הרע לרעות
ט-י אותה: המעול לנפש בהמה לנפשו הוא מעול: כי האדם מביא
מרהבהמה הטוהרה ועושה קרבן למען תעלה תרוסה לנפשו:

יד-ו משחני ה'... ע' לעיל ט' ב'. - רעים ורימן ועובד. אין זכר לשלשתם לעיל
א' י"א.

טו-יג לנפש בהמה אין שכל ואין נפרעין הימנה. אבל נפש אדם היא בעלת שכל
ונפרעין הימנה בעד נפש בהמה. שלפי בעל הספר יש חשיבות לחייה. אולי מיוסדים
י כל הדברים הללו על אמונת הגלגול? - מהבאת קרבנות שבסוסק יי נראה שהספר

יא כל אשר נתן לכם לאכל תאכרוהו בארבע רגלים זו היא תרוסה
 יב העושה טוב רוסא הוא לנקשו: הממית קל-בהמה בלי לאכרה
 יג את-נקשו הוא ממית ועושה עולה לבשרו: העושה רעת-מה לקל-
 יד בהמה בסתר עול הוא ועולה הוא עושה לנקשו: העושה רעה
 טו לנקש אדם רעה לנקשו הוא עושה ואיך-לד-תרוסה לבשרו ואיך
 טו לו סליחה לעולם: הרוצח נקש אדם את-נקשו הוא ממית ואת-
 טז בשרו הוא רוצח ואיך-לו תרוסה לעולם: הרוצח אדם לרשת הוא
 יז בנקשו ילכד ואיך-לו תרוסה לעולם: הרוצח אדם למשפט לא
 יח יקטט ענשו ברין הגדול לעולם: העושה רשעה או ידבר רעה
 יט לקל-נקש לא תעשה-לו אדקה לעולם: ועתה בני שמרו את-
 כ לבותיכם מכל-רשעה אשר שגא יי: באשר יבקש אדם לנקשו מאת יי:
 כא בן יעשה לקל-נקש חנה: כי ביום הגדול אני יודע הכל אוזרות רבים
 הוכנו לאדם טובים לטובים ולרעים רעים בלי מספר לרב:
 כב אשרי מי שיבא לבתים טובים ברעים אין מנוחה ואין תשובה:
 כג שמעו בני הקטנים עם-הגדולים אדם כי-יעלה דבר על-לבו
 להביא מנחות לפני יי ויגדו לא-תעשינה זאת וחסר יי את-סגיו
 כד מעמל גדיו ולא ימצא פרי עמל גדיו: ואם-גדיו תעשינה ולבו
 יתאונן לא תהדרל מסלת לבו ובהתאוננו תמיד לא יהי-לו כל-
 כה פרי: אשרי האיש אשר בסבלו יביא מנחות לפני יי הוא יקבל
 כו סליחה על-החטאים: ואם לפני הזמן ישיב את-דברו איך-לו תשובה
 ואם-יעבר הזמן במקדד ועשה איך-לו ברכה ואין תשובה אחר
 כז המנות: כי כל-מעשה אשר יעשה אדם לפני זמנו ואחר זמנו פעם
 כח הוא לפני בני-אדם ולפני יי הוא חוטא: אדם כי-יכסה פנים
 כט ולרעב יתן מלחמו הוא גמול יקבל: ואם-לבו יתאונן שמים רעות
 ל יעשה לנקשו את אשר נתן אבד ונקבלת שברו אין לו: ועני כי-
 השבע לבו או הלכש בשרו והתנאה הוא קל-סבל עניו ואבד ולא
 לא-לב יקבל ברכת הגמול: כי תועבת יי קל-אדם נאה: וכל-דבר-קוב
 בעול הוא מתדד ובחד תרב המנות הוא נקרת ונקריתה זהו איך
 לה תרוסה לעולם:

נכתב בזמן הבית. - השוה תמיד ד' א' לא היו כופתין את המלה (רשיי: בשעת שחיטה
 ד' רגלים יחד) אלא מעקדין אותו (כלוי יד ורגל, כדמפרש בגמרא, והשוה שבת ניד א'). -

מז ויהי כאשר עלה חנוך לדבר אל-בניו ואל-שרי הקם וישמעו
 ב כל-האנשים הקרובים והרחוקים בקרא :: אל-חנוך ויתעצו לאמר
 ג ארונה אשר הנה שם חנוך ובניו: ויבאו זקני הקם וכל-הקם
 ד וישתחוו וישקו לחנוך ויאמרו אליו: ברוך תהנה חנוך אבינו לוי
 ה מלך העולם: ועתה ברכה את-בניך ואת-כל-האנשים ונברכנו
 ו לשנה היום כי נברכת לפני :: לעולם: כי הך בחר :: מקל-
 ז האנשים על-הארץ ונעמידך מוסר לבנותיו הנראות ושאינן נראות
 ח ומכשר מפאות אדם ועוזר לבני ביתך: וישן חנוך לאנשיו ויאמר
 ט לקלם:
 יז שמע בני עד-אשר לא היו קלם ועד אשר לא נבראו כל-
 חברואים בקרא :: את-כל-הברואה הנראה ואי-הנראה כמה עתים
 ט חלמו וישברו וידעתם כי אסרי כל-אלה יצר את-האדם בצלמו
 ב ובדמותו ויעש לו עינים לראות ואזנים לשמע ולב לחשב ושכל
 ג להבין: וירחב :: את-העולם למען האדם ויברא את-כל-הבריות
 ד למענו ויחלק לעמים ומן-השמים עשה שנים ומן-השנים קבע ירחים
 ה ומן-הירחים ימים ויקבע שבועה ימים ויבחר קבע שעות ואת-
 ו השעות מדרר לסלקים למען יחשב האדם את-העמים ומנה את-
 ז השנים ואת-הירחים ואת-הימים ואת-השעות ואת-השנויים ואת-
 ח ההתחלות ואת-הקצים ומנה את-חיינו מתחלה ועד-המנות ויחשב על-
 ט חסאיו וכתב את-מעשהו הרע והטוב: כי אין דבר נעלם לפני
 ד :: ועל-כל-אדם לדעת את-מעשיו ואל-יזכר איש מצותיו ובקרב
 ה ידי יחזיק לדור ודור: וכאשר יכלו כל-הבריות הנראות ואי-
 ו הנראות אשר בקרא :: והלך כל-איש אל-דין :: הגדול: אז תאכרנה
 ז השמים וגם השנים לא-תהינה עוד ולא ירחים והימים והשעות
 ח יתפוררו ולא ימנו עוד ועולם אחר יקום: וכל-הצדיקים אשר
 ט ימלטו מדין :: הגדול יתקבצו אל-עולם גדול והעולם הגדול
 י יהיה לצדיקים והנה לגנח: ולא-יהנה עוד בהם לא קאב ולא
 י מסלה ולא דאגה ולא תוחלת קשה ולא עמל ולא לילה ולא

טז ב ארונה. ע' לקמן כ' א'. -
 יז ב הכל נברא בשביל האדם (השוה, למשל, תוספתא סנהד' ח' ט'). -

חנוך ב יש ה- כא ו

ה-ו קניו: ויהי על-הארץ שלשים יום ונדבר אתם: וילקח אל
 השמים שנית בחדש תמוז שהוא ביום הששי שהוא אשר בו נולד
 ובשעה שהיא: כמו לקל-אדם תבונה דומה בחייו אלה כן גם
 הבריון והלדה והנאיצה מן-המים האלה: בשעה שבה הורה בה
 נולד ובה מת:

ב
 ג
 ד
 ו
 ז
 ח
 ט
 י
 יא
 יב
 יג
 יד
 טו
 טז
 יז
 יח
 יט
 כ
 כא
 כב
 כג
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 ל

ונמחר מתושלח ואחיו וכל-בני סנוך ויבנו מזבח במקום
 ארונה אשר שם גלקת חנוך: ויזבחו אילים וקרים ויקראו לכל
 העם ויאקלו את-הקרבן לפני ה': והאנשים אשר באו אליהם אל-
 השמחה הביאו מתנות לבני סנוך ויעשו שמחה ויגילו וישישו
 שלשה ימים:

כא
 ב
 ג
 ד
 ה
 ו
 ז
 ח
 ט
 י
 יא
 יב
 יג
 יד
 טו
 טז
 יז
 יח
 יט
 כ
 כא
 כב
 כג
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 ל

וביום השלישי לקת-קרב ויאמרו זקני העם אל-מתושלח
 לאמר: עמד לפני ה' ולפני כל-העם ולפני מזבח ה' ונקבדת בתוך
 אנשיה: ויען מתושלח לאנשיו סבו בני אדם ער-אשר ה' אלהי
 סנוך אבי ובחר לו הוא כהן מאנשיו: ויחכו האנשים עוד לילה
 לשוא שם במקום ארונה: וישאר מתושלח על-יד-המזבח ויתפלל
 אל-ה' ויאמר: רבון כל-העולם אמה לבדה אשר-קמת בסנוך אבי
 בחרנא כהן לאנשיה ולמדת את-לבותיהם ליראה את-קבורה

מאות וששים וששה ספרים. בס' Liber Johannis Apocryphus 890 (במקום שהשתמש
 בו בס' חנוך) ניתן מניין הספרים שכתב חנוך ששים וששה בלבד. - אשר בו נולד.
 הקביה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש (קידושין בבלי
 ל"ח א'). והם מסתלקים מן העולם ביום שנולדו בו. כגון משה שנולד ומת בשבעה
 באדר (תוספתא סוטה י"א ז'-ח'). - תכונה דומה. כך מסר סוקולוב ברומית: aequalis.
 אבל בטלאבי: тъмно (=חשוכה). -

במקום ארונה. במקור: אחון = axouanъ. לקמן כ"ג מ"ה-מ"ז נאמר שמקום
 זה הוא בטבור הארץ ושם נברא אדם ושם ג"כ קברו ושם קבר אדם את הבל ושמלכ"י
 צדק הוא כהן ומלך במקום אחון. מכל אלו הסימנים נראה שכוונתו לירושלים. שהרי
 ירושלים היא טבור הארץ (ע' אגרת אריסטיאס פ"ג. והשוה תנחומא בוכר ויקרא 78:
 ארץ ישראל יושבת באמצעיתו של עולם וירושלים באמצע ארץ ישראל ובית המקדש
 באמצע ירושלים) ואדם הראשון ניטל עפרו ממקום שבו היה המזבח (ע' ב"ר י"ד ח'
 ובפירושו של תיאודור) והוא גופו היה הראשון שבנהו (השוה פסיקחא רבתי ק"פ ב':
 מיד הלך דוד... ומצא שם את המזבח שבו הקריב אדם הראשון ובו הקריב נח ובו הקריב
 אברהם. והשוה ת"י לויבן נח מזבח לה', ברא' ח' כ') והבל נקבר במקום בית המקדש
 (ע' ב"ר כ"ב ח' ויהי בהיותם בשדה - אין שדה אלא בית המקדש) ומלכ"י צדק היה מלך
 שלם (ברא' י"ד י"ח)=ירושלים. מכל זה נראה שבמקור העברי היה, במקום ארונה (ע'
 ש"ב כ"ד י"ח). והמתרגם היווני ריש ו'ו כח"ית נראו לו וקרא אחנה ומסר באקוטיבוס
 יוני אחון (בנו"ן בסוף). -

ז ולעשות הכל כרצונה: וישן מתושלח ונרא אליו :: במראה הלילה
 ח-ט ויאמר אליו: שמע מתושלח אני :: אלהי חנוך אביה: ושמע
 לקול האנשים האלה ושמדת לפני מזבחי ואבכה לפני כל-האנשים
 י והיה נבדד כל ימי חיה: וייקח מתושלח משנתו ויבדה את-
 יא הנראה אליו: וימירו וקני העם אל-מתושלח ויט :: אלהים את-
 יב לב מתושלח לשמע בקול האנשים וידבר אליהם: :: אלהים ימן
 יג בדבה לאנשים האלה לנגד עיני היום: וימהר סרסן ותרמי וזם
 וקני העם וילבישו את-מתושלח בגדים יקרים וישימו כתר מזוהר
 יד על-ראשו: וימירו האנשים ויביאו אילים וקרים ומן-העופות קלם
 טו הידועים למען יקריב מתושלח בשם :: ובשם האנשים: ויעל
 מתושלח על-מזבח :: ויאירו סגיו בשמש בצהרים עולה וכל-
 טז האנשים הלכו בעקבותיו: ועמד מתושלח על-מזבח :: וכל-האנשים
 יז עמדו מסביב למזבח: ויקחו וקני העם את-האילים ואת-הסרים
 ויאסרו ארבע רגליהם וניחום בראש המזבח ויאמרו אל-מתושלח:
 יח-ט קח את-המאכלת הזאת ונבחה את-הידועים האלה לפני :: ויארש
 כ מתושלח את-בשיו אל-השמים ויקרא אל :: לאמר: אָנָּה :: מי
 כא אני כי אעמד בראש מזבחה ובראש האנשים האלה: ועתה ::
 השקושה על-עבדה ועל-כל-האנשים האלה והיו מגסים קלם ונתת
 לעבדה חן לפני כל-האנשים למען יבינו כי אתה העמדת פהן
 כב לאנשיה: ויהי כאשר התפלל מתושלח וירעד המזבח ותתרום
 המאכלת מעל המזבח ותקפץ אל-גדר-מתושלח לפני כל-העם:
 כג-כד ויחרדו האנשים ויהללו את-::: ויקרב מתושלח לפני :: ולפני
 כה כל-האנשים למן-היום ההוא: ויקח מתושלח ויזבח את-כל-אשר
 כו הוקא מאת האנשים: וישמחו האנשים ויגילו לפני :: ולפני מתושלח
 כז בגימם הים: ואחר-כן הלכו העם איש לאהלו:
 כח ויחל מתושלח לעמד על-המזבח לפני :: ולפני כל-האנשים
 למן-היום ההוא עשר שנים בקוותו לנתלת-נצח ובלמדו היטב
 ג לכל-הארץ ולכל-אנשיו: ולא נמצא איש סר אחר ההבל מאשר
 ג :: כל-הימים אשר הנה מתושלח חי: ויבדה :: את-מתושלח וירץ

כא י"ב סרסן וחרמיס וזוס. сарсан и хармис и вазась. - הידועים. כוונתו: המותרים באכילה. - אָנָּה יי. במקור: שמע יי. ובנוסח IB: אוי לי יי. -

את-קרבנותיו ואת-מקחותיו ואת-קל-עבודתו אשר עבר לפני יי:
ד ויהי כאשר קרבו ימי מתושלח למות ונרא אליו יי בקראה הלוּלה
ה-ו ויאמר אליו: שמע מתושלח אנכי יי אלהי חנוך אביה: ידע מדע
ז אומר אני אליה כי כלו ימיהו וקרוב יום שקבה: קרא אל-
ח ניר בן-למך בנה אשר נולד השני אחר-נח: והלבשתו את-בגדי
ט בהגתה והעמדתו על-ידי מנבחי: ואמרת אליו את קל-אשר יהיה
י-יא ב:מיו כי קרב ומן אבדו קל-הארץ וכל-אדם וכל-חי על-הארץ:
ואבדו ותהיה מהפכה גדולה מאד על-הארץ: כי אדם וקנא ברעהו
יא ואנשים על-אנשים יתנאו ולשון בלשון תלחם ותמלא קל-הארץ
יב חסם ודם וקל-דע: וגם-עובו את-בוךאם וישתחוו לאלהי הבל
יג ולרקיע השמים ולמחלה הארץ ולגלי הים: והתנאה האנוב ושמח
יד במעשיו לצערי הגדול: וקל-הארץ סחלה את-משקרה וקל-עץ
טו וקל-סרי חלה את-ורעיו בצפונם לחץ הים: וקל-הקשונות ישתנו
טז בארץ לצערי: אז אצנה על-תהם להצק אל הארץ ואצרות מר
השמים הגדולים ירדו על-הארץ אל-החמר הרב ולפי החמר
יז הראשון: ואבד קל-בגנן הארץ והמסחה קל-הארץ והיטה געדרת
יח את-כחה למך-היום ההוא: ואז אביל את-בן-למך בנה את-נח בנ
יט הבכור: ומצדו אקומם עולם אחר ורעו יהיה לעולם עד-האבדו
כ השני כאשר יהיו האנשים חוטאים כמורכן לפני: וייקח מתושלח
כא משנתו ויצביבהו סלומו מאד: ויקרא לקל-וקני העם ויספר להם
את-כל אשר דבר יי אליו ואת קל-המראה אשר הראה מאת יי:
כב-כג ויצעבו האנשים אל-מראהו ויצנהו: יי הוא השליט לעשות כרצונו:
כד-כה ושתה מתושלח עשה ככל אשר דבר אליה יי: ויקרא מתושלח
אל-ניר בן-למך אחי-נח הקטן וילבישהו את-בגדי הבהנה לפני
קל-העם ויעמידהו על-ידי ראש המזבח וילמדהו את-כל אשר יעשה
כו באנשים: ויאמר מתושלח אל-האנשים הנה ניר לפניכם והנה נשיא
כז ומלך מך-היום הנה ומעלה: ויאמרו האנשים אל-מתושלח יהי לנו
כח בן-בנה ויהי דבר יי כאשר דבר אליה: וכאשר דבר מתושלח
אל-האנשים לפני המזבח נבוכה רוחו ויכרע על-ברקיו ויפארש את-
כט פסיו אל-השמים ויתפלל אליי: ובהתפללו וטצא רוחו אליי:

ח לִסְנִי יְיָ: וַתְּדַבֵּר צוֹסְנִימָה אֶל־נִיר אִישָׁה לֵאמֹר אֲדוֹנִי הִנֵּה עַת
ט-י וְקִנְיִי וְכֹא יוֹם מוֹתִי: לֹא אֲדַע אִיךָ הִרְסָה חֲרַפְתָּ בְּסִנִּי: וְלֹא
הֶאֱמִין נִיר לֵאשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ שְׁנֵית לְבִי מִעֲמָדִי שֶׁן־אֶבֶךָ וְחִסְאֹתִי
יא לִסְנִי יְיָ: וַיְהִי כִדְבַר נִיר אֶל־צוֹסְנִימָה אִשְׁתּוֹ וַתַּפֵּל צוֹסְנִימָה אֶל־
יב רַגְלֵי נִיר וַתִּמַּת: וַיִּתְעַצֵּב נִיר מְאֹד וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ אוֹלֵי הַיָּה כֹּן מִסְנִי
יג קוֹלִי כִי בְדָבָר וּבְמִסְשָׁבָה וְחִטָּא אָדָם לִסְנִי יְיָ: וַעֲשֶׂה יְרַחֲמֵנִי יְיָ
יד בְּאֵמֶת וַדְּעָתִי בְּלִבִּי כִי יָדִי לֹא הִוָּסָה כֹּה: וַעֲזֹד אִמֵּר בְּרוּךְ אַתָּה
טו יְיָ כִּי־לֹא יָדַע אִישׁ עַל־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ: וַיִּמְהַר נִיר
טז וַיִּסְגֵּר דָּלֶת בֵּיתוֹ וַיִּלְךָ אֶל־נֶחַם אָחִיו וַיַּגִּד־לּוֹ כָּל־אֲשֶׁר הָיָה לֵאשְׁתּוֹ:
טז וַיִּמְהַר נֶחַם וַיִּלְךָ עִם־נִיר אָחִיו לְבֵית נִיר עַל־דְּבַר מוֹת צוֹסְנִימָה
יז וַיַּדְּבְרוּ בִינֵיהֶם מִה־הַיּוֹמָה בַּסָּנָה בַּעֲת לְדַתָּהּ: וַיֹּאמֶר נֶחַם אֶל־נִיר
אֶל־הַתְּעַצֵּב נִיר אָחִי כִי יְיָ כִּסָּה הַיּוֹם אֶת־חַרְסָתְנוּ כִּי אִין אִישׁ
יח יוֹדֵעַ: וַעֲשֶׂה גַלְךָ מִהֵרָ וּקְבַרְנֵיהָ בַּסֶּתֶר וַיְיָ: וַתִּתֵּיר אֶת־בִּשְׁת
יט חַרְסָתְנוּ: וַיִּנְיחוּ אֶת־צוֹסְנִימָה בַּמַּשָּׁה וַיִּלְבִּישׁוּהָ בְּגָדִים שְׁחוּרִים
כ וַיִּסְגְּרוּהָ בַּבַּיִת מוֹכְנָה לְקַבּוּדָה וַיִּחַסְרוּ קָבֶר בַּסֶּתֶר: וַהֲנַעַר וַיֵּאָא
כא מִתּוֹךְ צוֹסְנִימָה הַמַּתָּה וַיִּשָּׁב עַל־הַמַּטָּה מִימִינָה: וְנֶחַם וְנִיר בָּאוּ
לְקַבֵּר אֶת־צוֹסְנִימָה וַיֵּרְאוּ אֶת־הַנַּעַר יוֹשֵׁב עַל־יַד צוֹסְנִימָה הַמַּתָּה
כב וְהוּא מִשְׁשָׁף אֶת־בְּגָדָהּ: וַיִּחַסְרוּ נֶחַם וְנִיר שֶׁחַד גְּדוּל כִּי־הָיָה
כג הַנַּעַר שָׁלֵם בְּגוּפוֹ בְּבֶן־שָׁלֹשׁ וּמִדְּבַר בְּסִינּוֹ וּמִקְרָךְ אֶת־יְיָ: וַיִּבְיטוּ
כד עָלָיו נֶחַם וְנִיר וְהִנֵּה חוֹתֶם הַבְּהֵמָה עַל־לִבּוֹ וּמִרְאֵהוּ נִקְבָּד: וַיֹּאמֶר
נֶחַם וְנִיר הִנֵּה אֱלֹהִים מַחְדָּשׁ אֶת־בְּהֵמַת הַבַּיִת אַחֲרֵינוּ בְּחַסְדּוֹ:
כה וַיִּמְהַרוּ נֶחַם וְנִיר וַיִּרְחֲצוּ אֶת־הַנַּעַר וַיִּלְבִּישׁוּהוּ בְּגָדֵי כְהֵנָה וַיִּתְנוּ־לּוֹ
כו־כז מַלְחָם הַבְּהֵמָה וַיֹּאכֵל: וַיִּקְרְאוּ אֶת־שְׁמוֹ מַלְכִי־צַדִּיק: וַיִּקַּח נֶחַם וְנִיר
אֶת־גְּנוֹת צוֹסְנִימָה וַיִּסְשִׁימוּהָ אֶת־הַבְּגָדִים הַשְּׁחוּרִים וַיִּרְחֲצוּהָ
כח וַיִּלְבִּישׁוּהָ בְּגָדִים מְאִירִים נְקֻדִים וַיִּבְנוּ בַּיִת: וַיִּלְךָ נֶחַם וְנִיר
כט וּמַלְכִי־צַדִּיק וַיִּקְבְּרוּהָ לְעֵינֵי־כָל: וַיַּדְּבַר נֶחַם אֶל־נִיר אָחִיו שֶׁמֶר עַל־
ל הַנַּעַר הַזֶּה בַּסֶּתֶר עַד [בֹּא] הַעֵת כִּי־יֵעָרִימוּ בְּנֵי הָאָדָם בְּכָל־הָאָרֶץ
לא וְהִסְתְּלוּ לְסוּר מֵאֲחֵרֵי אֱלֹהִים וְהָיָה אִם־יִבְרָהוּ וְהִרְגָהוּ: וְאַחֲרֵי־כֵן
לב הָלַךְ נֶחַם לְמִקְוָמוֹ: וַיִּחְלּוּ דַעוֹת גְּדוּלוֹת לְרַב בְּכָל־הָאָרֶץ בְּיַמֵּי נִיר:
וַיִּחַל נִיר לְהִתְעַצֵּב מְאֹד וַיּוֹסֵר מִכָּל עַל־הַנַּעַר וַיֹּאמֶר אוֹיְלִי יְיָ
עוֹלָם בְּיַמֵּי הַחִלּוֹ כָּל־הַדַּעוֹת לְרַב בְּאָרֶץ וְרוּאָה אֲנִי כִּי קְרוֹב

לג קצנו ובכל-הארץ משני דעת האדם: ועתה :: מה-הבמראה ומה-
 לד פשרו ומה אעשה-לו האמנם נס-הוא יפל אתנו באבדן: וישמע ::
 לה אל-גיר ונרא אליו במראה הלילה ויאמר אליו: גיר את-הרעות
 הרבות אשר בארץ לא-אסבל עוד והנני חסע להביא אבדן גדול
 לו על-הארץ ואבד כל-הימים אשר בארץ: ואל-הנער אל-מעצב גיר
 כי עוד מעט ואני שולח את-מיכאל ראש מלאכי ולקח את-הנער
 והושיבהו בגן-עדן במקום אשר הנה בו לשנים אדם שבע שנים
 לו באשר הנה לו דקיע שתום תמיד ער-שלא חטא: והנער הנה לא
 יאבד עם-האובדים בדור הנה כי להיות בהן הפהנים לעולם מלכד
 צדק ושרתיו ואעמידהו להיות ראש הפהנים באשר היו לשנים:
 לה-לט ויבקע גיר משנתו ובקדך את-ו: הנראה אליו ויאמר: בקדך :: אל-הי
 אבותי אשר דבר אלי בר-בחר בהן גדול בנמי בבטן צוקנימה אשתי:
 מ כי אין לי גער אחר במשפחה הזאת להיות בהן גדול והוא בני
 מא ועבדך ואתה אלהים גדול אתה: כי מנית אותו עם-עבדך הפהנים
 הגדולים עם-ששת ואנוש ורוש ועמילם ופרשודם ומהללאל ושרוג
 מב וארוסן ועלים ומנוף ומתושלח ועמדי גיר עבדך: ומלכי-צדק זה
 מג יהנה ראש לשלשת עשר הפהנים אשר היו לשנים: ונס בדור
 האחרון יהנה מלכי-צדק אחר ראשית לשנים עשר פהנים: ואמרי
 מד בן יהנה ראש לקלם בהן גדול [בעל] דבר אלהים וכל אשר יעשה
 מה אותות גדולים ונקבדים מכל אשר היו: ומלכי-צדק ההוא יהנה
 כהן ומלך במקום ארונה לאמר בטבור הארץ אשר שם נברא
 מו אדם ושם יהנה אמרי-בן קברו: ועל הפהן הראש ההוא כתוב כי
 מז הוא יהנה קבור במקום שהוא טבור הארץ: כמור-בן קבר שם אדם
 את-הקבל בנו אשר הרגו קון כי הנה משלך שלש שנים בלי קבורה
 ער-אשר נראה עוף הנקרא ערבית אשר הנה קובר את-אפרו-חיו:
 מה ידעתי כי גדולה תהנה המהפכה אשר תבוא ובמהפכה יסוף תדור
 מט הנה ואבד הכל: מלכד נח אחי אשר ישאר ואמרי-בן יהנה נטע

לג-לה ומה אעשה לו. לנער מלכי צדק. - היקום אשר בארץ. ставление зёмно. -
 מה-מו במקום ארונה. ע' לעיל כ' א'. - עורבית. галю. והוא галка ברוסית
 (= Corvus monedula ברומית). השוה פרקי דריא כ"א: והיו אדם ועורו יושבים ובוכים
 ומתאבלים עליו ולא היו יודעים מה לעשות להבל שלא היו נהוגים בקבורה. בא עורב
 אחד שמת לו אחד מחביריו. לקח אותו וחפר בארץ וטמנהו לעיניהם. אמר אדם כעורב

ג ממִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֲנָשִׁים אֲחֵרִים יְהִי: וּמִלְכִי-צַדִּיק יִהְיֶה אִין רֵאשׁ הַכְּהֻנִּים
 ד בְּאֲנָשִׁים מוֹלֵךְ וְעוֹבֵד אֶת-יְיָ: וַיְהִי אֶחָדִי אֲשֶׁר הָיָה הַנַּעַר אַרְבָּעִים
 ה יוֹם בְּבֵית נִיר וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל-מִיכָאֵל: רֵד עַל-הָאָרֶץ אֶל-נִיר הַכֹּהֵן
 וּלְקַחֲתָּ אֶת-מִלְכִי-צַדִּיק גַּעֲרִי אֲשֶׁר אִתּוֹ וְשַׁמְתָּ אוֹתוֹ בְּגוֹד-עֲדוֹן
 וּלְמִשְׁמַרְתּוֹ: כִּי קְרוּבָה הָעֵת אֲשֶׁר אֲנִי מִמְסִיר אֶת-קְלֵה־הַמָּוִם עַל-
 ז הָאָרֶץ וְאָכַד כָּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ: וַיִּמְהַר מִיכָאֵל וַיֵּרֵד בַּלַּיְלָה וְנִיר וְשָׁן
 ח עַל-מִשְׁכְּבוֹ וַיִּרְא אֵלָיו מִיכָאֵל וַיְדַבֵּר אֵלָיו: כֹּה אָמַר יְיָ שְׁלַח נִיר
 ט אֵלַי אֶת-הַנַּעַר אֲשֶׁר מְסַרְתִּי בְּגוֹדֶךָ: וְלֹא הַבִּיר נִיר אֶת-הַדּוֹבֵר אֵלָיו
 י וַיִּתְעַצֵּב לְבוֹ וַיֹּאמֶר: הֲלֹא גַעֲרִיו הָאֲנָשִׁים אֶת-הַנַּעַר וּלְקַחְהוּ וְהַרְגוּהוּ
 יא כִּי לֹב הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה רַע לִסְנֵי יְיָ: וַיֹּאמֶר נִיר אֶל הַדּוֹבֵר אִין
 יב הַנַּעַר אֶצְלִי וְנִס-לֹא אֲדַע מִי אֶתָּה: וַיִּשְׁעַן הַדּוֹבֵר אֵלָיו אֶל-תֵּימָתָא
 יג נִיר רֵאשׁ צְבָאוֹת יְיָ אֱלֹהֵי וַיִּשְׁלַחֵנִי יְיָ וְהִנְנִי לִוְקַח הַיּוֹם אֶת-נַעֲרָךָ
 ד וְהִלְכְתִּי אִתּוֹ וְשַׁמְתִּיו בְּגוֹד-עֲדוֹן וְהָיָה שֵׁם עַד-עוֹלָם: וְכֹאֲשֶׁר יִהְיֶה
 ה הַדּוֹר הַשְּׂנִימִים עָשָׂר וְאַלְתָּה וְשִׁבְעִים שָׁנָה תַעֲבֹרְנָה וַיֵּלֶד בַּדּוֹר הַהוּא
 ו אָדָם צַדִּיק אֲשֶׁר יְיָ יֹאמֶר אֵלָיו לְעֹלֹת עַל-הַר הַהוּא אֲשֶׁר שָׁם
 ז עֲמֻדָה תִּבְתַּח נֹחַ אֲחִיךָ וּמִצָּא שָׁם מִלְכִי-צַדִּיק אַחַר אֲשֶׁר הָיָה חַי
 ח שָׁם שִׁבְעַת שָׁנִים מִמְּסַמְרַח מִבְּנֵי אָדָם הַמְּקַרְיָבִים לְשִׁסְיָלִים לְבָלִי
 ט וַאֲבָרְהוּ וְהוֹצִיאָהוּ וְהָיָה כֹהֵן וּמִלְךְ רֵאשׁוֹן בְּעִיר שְׁלֹם כְּמִלְכִי-צַדִּיק
 י וְהָרֵאשִׁית הַכְּהֻנִּים וְשִׁלְמוֹ עַד-הָעֵת הַהִיא שְׁלֹשֶׁת אֲלֻסִים וְאַרְבַּע
 יא מֵאוֹת וְשִׁמָּנִים וְשִׁלְשִׁים שָׁנָה מִתְחַלְלָה וּמִקְרִיאת אָדָם וּמִמִּלְכִי-צַדִּיק
 יב הַהוּא יְהִי שָׁנִים עָשָׂר כְּהֻנִּים בְּמִנְיֵן עַד-הַשָּׁר הַגָּדוֹל הוּא הַמְּנַהֵיג
 יג אֲשֶׁר יִנְהִיג אֶת-קְלֵה־הַנְּרָאִים וְאִי-הַנְּרָאִים: וַיִּזְכֹּר נִיר אֶת-חֲלוֹמוֹ
 יד הַרֵאשׁוֹן וַיֵּאמֶן וַיֵּשֶׁב לְמִיכָאֵל וַיֹּאמֶר: בְּרוּךְ יְיָ אֲשֶׁר שְׁלַחֲךָ הַיּוֹם אֵלַי
 טו וְעַתָּה בָּרַךְ אֶת נִיר עַבְדְּךָ כִּי קְרוּבָה יִצְיָאתִי מִדְּהַעוֹלָם הַזֶּה וּלְקַחֲתָּ
 טז אֶת-הַנַּעַר וְעָשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבַּר אֵלֶיךָ יְיָ: וַיִּקַּח מִיכָאֵל אֶת-הַנַּעַר
 טז בַּלַּיְלָה הַהוּא אֲשֶׁר גִּדְּדוּ וַיִּשְׁאָהוּ עַל-בְּנֵימָיו וַיִּשְׁימָהוּ בְּגוֹד-עֲדוֹן:
 טז וַיִּשְׁכַּם נִיר מִמְּסַרְתּוֹ וַיִּלְךְ אֶל-הָאֵהָל וְלֹא מִצָּא אֶת-הַנַּעַר וַיְהִי לוֹ עֲצָב
 טז גָּדוֹל מְאֹד תַּחַת שִׁמְחָה כִּי לֹא-הָיָה לוֹ בֶן אַחֵר וּזְלָתוֹ: וַיִּקַּח נִיר וְלֹא
 טז הָיָה אֶחָדִי כֹהֵן בְּאֲנָשִׁים: וּלְמַדְהָעֵת הַהִיא קָם מֶרֶד גָּדוֹל בָּאָרֶץ:

אני עושה. מיד לקח נבלתו של הבל וחפר בארץ ושמנה (וע' ביר תיאודור עמ' 215. גינצברג 142, Legends V). מסוק ס' אינו בשאר כ"י. -

כד ויקרא יי אל-נח אל-הר-אָרְרַט בין אשור וארמניה בארץ
ב ערב על-הים: ויאמר אליו לעשות תבה שלש מאות אמה אָרְרַט
וּרְחֵבָה חמשים אמה וְגֹבְהָ שלשים וקומות שנים לה בתוך
: דלתה אמה: ושלש מאות האמות הֵבֵן באמותינו חמשה עשר
אֵלֶּף וּבֵן שלשים הֵבֵן באמותינו תשע מאות כי אמה אחת
ד הִיא באמתנו חמשים: ולפי המספר הַזֶּה הִיהוּדִים מסויקים
במדת תבת נח כאשר אמר אליו יי ועושים כל-מדה וכל-משקל
ה עֲדֵי-יּוֹם: וישמח יי אֱלֹהִים אֶת-אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַיִּמְטַר עַל-הָאָרֶץ
ו ימים מאה וחמשים וַיִּגַע כָּל-בָּשָׂר: וַיְהִי נֹחַ בַּשָּׁנָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת
ז וַיֹּלֶד שְׁלֹשָׁה בָנִים שֵׁם הֵם יֶסֶת: וּמֵאָה שָׁנָה אֶחָד הוֹלִידוֹ אֶת-
שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו בָּא אֶל-הַתֵּבָה בְּגִרַח אִיֵר לְפִי הָעֵבְרִים וְלְפִי הַמִּצְרִים
ח סמנות ביום השמונה עשר: ותשט התבה ארבעים יום וכל-הַנְּמִיִם
ט אֲשֶׁר הָיוּ בַתֵּבָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים: וַיִּבֹא אֶל-הַתֵּבָה בְּנִשְׁשׁ מֵאוֹת
שָׁנָה וּבַשָּׁנָה שֵׁשׁ מֵאוֹת וְאַחַת לְחִיּוֹ יָצָא מִן-הַתֵּבָה בְּגִרַח סְרַמּוֹת
לְפִי הַמִּצְרִים וְלְפִי הָעֵבְרִים נִסָּן בְּיוֹם הָעֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה: וַיְהִי אַחֲרַי
הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמֵשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת אֶחָד אֲשֶׁר הָיוּ תִשַׁע מֵאוֹת
וְחֲמֵשִׁים שָׁנָה:

בַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר תְּהַלְתָּו בְּתַחֲלָה
וַעֲתָה וְעַד סוֹף הָעוֹלָם בְּלוֹ אָמֵן

כד נראה ששיעורו של ססוק ג' היה צריך להיות כך: שלש מאות האמות ההן
באמותינו חמשה עשר אלף [וחמשים ההן באמותינו אלפים וחמש מאות] וכן השלשים
ג-ד ההן באמותינו [אלף וחמש מאות] כי אמה אחת היא באמותינו חמשים. - הפסוקים ג'-ד'
ז הם הערה ארכיאולוגית מאת אחד המתרגמים או המעתיקים. - פ מנוח. φαρμενοα -
ט פ רמות. φαρμουα -